29 EKİM 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

CHP'DE KURULTAY SONRASI

BÜLENT ECEVİT

ORTANIN SOLU

KAZANAN ADAM: BÜLENT ECEVİT

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 645

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — DÜNYADA: T. Kemal İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A. - Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsba)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası • Ankara

BASILDIĞI TARİH

26.10.1966

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Erkal Yavi

Bu hafta söze, bir AKİS mensubunun başarısıyla başlamak istiyorum. AKİS'ln kapaklarını bir süredir büyük bir başarıyla renklendiren ve yerinde esprileri çizgilere aktaran kapak ressamımız Erkal Yavi, meslek hayatındaki - kendisi daha pek gençtir- başarılarına bir yenisini ekledi. Bundan bir süre önce TRT Genel Müdürlüğü tarafından açılan amblem yarışmasını 600'den fazla aday içinden AKİS'in kapak ressamı Erkal Yavi kazandı. Erkal bundan önce de Eczacıbaşı tarafından açılan bir yarışmada ikincilik kazanmıştı. Genç arkadaşımızı başarısından ötürü kutluyor ve başarısının devamını arzuluyorum.

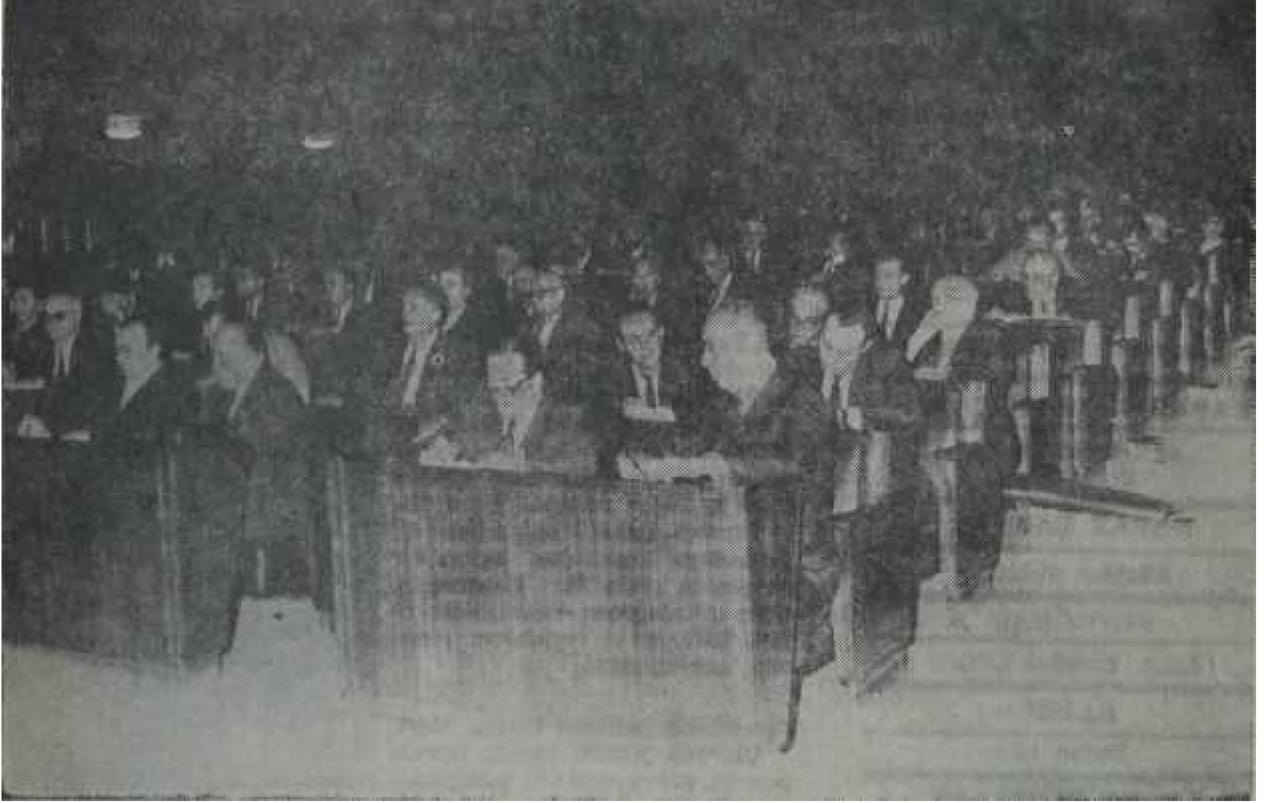
Geçtiğimiz haftanın önemli olayı, CHP'nin XVIII. Büyük Kurultayı idi. 644 sayılı AKİS çıktığında, Kurultay ikinci günündeydi. Kurultay boyunca, CHP'li delegelerin ellerinden AKİS düşmedi. Biz o sayıda, muhtemel neticeleri haber vermiş ve zaferin "Ortanın Solu"nu savunan yeni hareketçilerde olacağını yazmıştık. Şu satırların yazıldığı sırada CHP'de nöbet devri yapılmış ve Ecevit, görevi Satırdan devralmıştır. Şimdi bütün gözler, CHP'nin 41 yaşındaki, kendisi gibi dul de genç Genel Sekreterine çevrilmiş bulunmaktadır. Ecevitin başarısı, şüphesiz, bütün CHP'lilerin başarısıdır.

YURTTA OLUP BİTENLER kısmızdaki "C.H.P." başlıklı yazıda, CHP'de Kurultay sonrası anlatılmaktadır. Ecevit ne yapacaktır? Muhtemel zorluklar nelerdir? CHP Genel Merkezinde esen hava nedir? Bütün bu soruların cevaplarım "CHP." başlıklı yazıda bulacaksınız.

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXVII Sayı: 645 29 Ekim 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Parlâmentoda milletvekilleri
Yeni dönemde yeni hava

Millet

Yeni forum

Bu hafta, bilhasas CHP Kurultayının sonuçları, onun tefsirleri ve bir ay kadar sonraki AP Büyük Kongresinin hazırlıkları arasında unutulan bir husus, önümüzdeki haftanın başında TBMM'nin açılacağıdır. Gerçi siyaset hayatı Meclisin dışında, bilhassa son aylar renkli ve canlı geçmiştir ama parlâmento kısa zamanda politikanın tekrar esas forumu olacaktır.

Parlâmentonun, geçen devrede başarılı bir sahne teşkil ettiğini söylemek zordur. Uzlaştırıcı ve tarafsız bir Başkanlık Divanına rağmen iki büyük partinin elemanları bu fomınu zaman zaman bir arenaya çevirmekte kusur etmemişlerdir. Halkın hafızasında forumlardan çok arenalar iz bıraktığından Meclisin açılacağı haberleri gözler önüne yumruklu, muştalı kavgalar getirmektedir. İki büyük parti arasındaki münasebetlerin düzeldiğini söylemek hatadır. Aksine, Ecevit Ekibinin CHP'nin başına geçmesi daha şimdiden AP'nin kongre hatiplerine komünistlik isnadında doping yerine geçmiştir. Bu isnadı yapanlar arasında Aydın Yalçın gibi komünistliğin manasını bilen ve Ecevitì şahsen gayet iyi tanıyanların bulunması AP kampanyasının mahiyetini açığa çıkarmaktadır. Bunun Parlâmentoda devamı ise CHP'lileri sadece Ecevitin etrafında daha çok birleştirmeyecek, aynı zamanda yumruk oyunlarım da körükleyecektir.

Meclise sükûnet, elbette ki iki büyük partinin iki büyük başının bazı noktalarda karşılıklı anlaşmalarıyla gelebilecektir. Ancak bugün görünen, atılmamış bile olsa geçilmez halde bulunan köprülerin tamiri için açık bir hazırlığın bulunmadığıdır. Muhalefet Lideri İnönü, Demirelin Başbakan olmasından sonra Seçim ve Af Kanunları konusunda

"Godot'yu Beklerken.."

Metin TOKER

Kurultay sonrası C.H.P.'nde, yapılması gereken yapıldı. Ecevit ekibine, Parti Meclisi, partinin yönetimini bıraktı. Parti Meclisinde Ecevit ekibi, ötekilerle ancak başabaş bir dununda olduğu halde bir karşı aday çıkmadı, Ecevit hakkında en iyi niyetliler onu oylarıyla desteklediler, şüpheciler ise boş oy kullanarak bir bekleyiş devresinde bulunduklarını belirttiler. Gerçek şudur ki, bekleyenler sadece onlar değildir. Bütün bir millet ve bilhassa aydın çevreler, memleketin sağlam kuvvetleri, gözlerini Ecevitin C.H.P.'ne dikmişlerdir. Sonuç, demokratik rejimin kaderini de geniş ölçüde etkileyecektir.

Ecevit ekibi, gerçi Parti Meclisi seçimlerinde ötekilerle denk bir kuvvet halinde görülmüştür ama C.H.P.'nin XVIII. Kurultayının bir baştan ötekine temsilcisi artık Ecevit olan fikirlerin hâkimiyeti altında geçtiğini inkar imkânı yoktur. Ortanın Solunun, İnönü ağırlığını koydu da ondan kazandığını sanmak, eğer bir küçültme maksadı taşımıyorsa, fazla sathi bir görüştür. Ortanın Solunu İnönünün tuttuğu çoktan biliniyordu. Buna rağmen, bu bayrağa karşı C.H.P.'de bayrak açılmıştır ve bir takım gruplar C.H.P. içinde tahmin ettikleri bir Ortanın Solu Allerjisine oynamışlardır. Eğer Kurultay delegeleri bunların tahmin ettikleri hava içinde gelselerdi, bunlar elbette ki "Biz de Ortanın Solundayız ama.." diye gevelemeyeceklerdi ve sert ithamlarla hücuma geçip kendi liderliklerini tescil ettireceklerdi. İnönünün verdiği lâ sesine C.H.P. Teşkilâtının hemen hemen bütünüyle mukabele etmesidir ki Ecevitin Genel Sekreterliğini bir zorunluk ve eşyanın tabiatının icabı haline getirmiştir. Ortanın Solu, başta, yukardan gelen bir işaret olmuştur. Ama bugün, Ortanın Solu, aşağıdan yukarıya gelen bir direktiftir ve gerçek kuvvetini de buradan almaktadır.

CH.P.'yi, memleket için gerçek bir teminat olarak görenlerin -bunların partili veya partisiz olmaları önemli değildir- bu eski partide başlayan yeni hareket karşısında memnunluk duymamaları zordur. C.H.P.'nin fikirlerinden, C.H.P.'nin görüşlerinden, C.H.P.'nin prensiplerinden bu tabaka hiç bir zaman şikâyetçi olmamıştır. Bunların C.H.P.'de buldukları kusur C.H.P.'nin bir türlü halka inememesi ve C.H.P.-lilerin tembelliğidir. Eski partide, çok önemli günler hariç, -D.P.'nin son yılındaki gibi..-, bir taze, canlı hava, sürükleyici bir rüzgâr hiç bir zaman esmemiştir. Son Kurultay böyle bir esintinin başladığının işaretini teşkil etmiştir. Kurultayda inançlılar ve fikir sahipleri, inançsızları ve oportünistleri yenmişlerdir. Her parti için hayat verici unsur olan militanlar, C.H.P.'de de bu son Kurultayla belirmiştir.

Ecevit, şimdi bu çeşit bir partinin başına geçmektedir. Verdiği mücadeledeki başarı, İstikbale ümitle bakmanın belki mütevazi, ama her halde ciddi bir ön işaretini teşkil etmektedir.

C.H.P.'de açılan, Ortanın Solu yoludur. Ama kapanan, Ortanın Solu tartışmasıdır. Kahve veya fikir klüpleri tartışmalarını çok hatırlatan bu tartışma fazla uzun bile sürmüştür. Ortanın Solu bir doktrin olmadığı ,bir tutumun adı olduğu anlaşıldığı içindir ki Teşkilât ve bilhassa onun genç elemanları bunun şampiyonluğunu üzerlerine almışlardır. Hiç kimse Türkiyenin, hangi yılın Türkiyesi olduğunu unutmak hakkına sahip değildir. Bugün Türkiye, köy köy, gelinip kendisine meselelerin anlatılmasını bekliyor. Gelen gittikten sonra da o köyde hayat bitmeyecektir. O köyü her şeyden daimi surette haberdar etmek, o köyde köprübaşını bulmak lâzımdır. Köy, daima, C.H.P.'den çok az haber almış, CH.P.'nin karşısındaki D.P.'nin veya A.P.'nin sesini kulağında daha fazla duymuştur. Elbette ki hacılar ve hocalar, büyük çoğunluklarıyla bu hizmetin ücretli veya ücretsiz askerlerini teşkil etmişlerdir. Ama dinamik bir C.H.P. kendi askerlerini bulabilir, hattâ o hacı hoca takımının aydın ve ilerici kısmım kullanabilirdi. Meselenin başı, bu lüzumu anlamadır. A.P.'den yana çeşitli yayın köylere giderken C.H.P.'nin bir Karagözü o da ancak son zamanlar, köyün yolunu tutmuştur. Ama bu Karagözün dahi hedefine ulaşıp ulaşmadığı belli değildir. Zira, hemen daima bir Allahlık Parti olarak yaşamış C.H.P. bunun kontrolünü dahi yapmaktan âciz kalmıştır. Bugün Türkiyede, bayiler A.P.'nin adamı olduğu için C.H.P.li bilinen veya C.H.P.'yi tutan gazete ve dergilerin girmediği İl merkezleri vardır. Evet, 11 merkezleri! Yurdun dört bir tarafına üş yıl süreyle bir canlı hava içinde yayılacak, gittiği yerlere fikir götürecek, sonra bunu devamlı besleyecek bir C.H.P.'nin önümüzdeki ilk seçimlerde şansı, 1965 seçimlerindeki şansından bambaşka olacaktır. Genel Merkezdeki hava değişikliği, bütün Teşkilâttaki havayı mutlaka değiştirecektir. Ortanın Solunun, ne olduğu daha bu kadarcık anlaşıldığında nasıl tutulduğunu Kurultay göstermiştir. Bu politika üç yıl, bir genç, isimleri yıpranmamış adamlar ekibi tarafından anlatılırsa, ortanın sağıymış, soluymuş, meselenin o olmayıp, meselenin C.H.P.'nin bir ilerici, reformcu, devrimci parti olduğu ve Türkiyeyi dünyanın bugünkü şartlarına, gidişine C.H.P.'nin ancak eriştirebileceği inancı yüreklere verilirse istikbal, hem de uzun süre C.H.P.'nin olacaktır.

Bu, C.H.P.'lisinin veya C.H.P.'sizinin değil, demokratik rejimin kalmasını isteyenlerin ümit ve memnunluk sebebidir. Çünkü bu hedefi demokratik rejim gerçekleştiremezse, Türkiye her halde hedefinden vazgeçecek değildir.

kendisine yaptığı müracaatın karşılanış şeklinden dolayı AP Genel Başkanının "adam olacağı" hususunda fazla bir ümide sahip değildir. Buna mukabil Demirel, hatalı bir hesapla, Muhalefetle sert münasebetlerin kendi partisi içinde tesanüt sağlayacağını ve Elmalı Meselesinde beliren çatlağı kapatacağı inancındadır. Halbuki aslında, gergin siyasi hava Türkiyede en fazla AP'ye zarar verecek niteliktedir ve CHP'nin Kurultayla aldığı hamle hızı bu zararı daha da büyütüp çabuklaştıracaktır.

Böyle bir hengâmede gözler, Meclisin mutedil Başkanı Ferruh Bozbeylinin gayretlerine çevriktir.

C. H. P.

Ayinesi iştir kişinin..

(Kapaktaki Genel Sekreter)

Bu haftanın başındaki Pazartesi sabahı, saatin 11'e varmasından hayli zaman önce, trafik bakımından Ankaranın en korkunç sokağı olan Rüzgârlı Sokağın başındaki CHP Genel Merkezinde heyecanlı bir hava esiyordu. O gün, Kurultaydan çıkan yeni Parti Meclisi Genel Başkan İnönünün başkanlığında ilk toplantısını yapacak ve Genel Sekreteri seçecekti. Gerçi, bir gün önce İnönünün Çankayadaki Pembe Evinde yapılan görüşmelerden haberi bulunanlar Bülent Ecevitin Genel Sekreterliğe itirazsız getirileceğini biliyorlardı ama, bunlar da dahil, daha bir çok kimse gene de bir sürpriz ihtimalini bertaraf etmiyordu. Zaten, asıl heyecanlı bulunanlar, Kurultayda üye bile olmayan, fakat ilerici bir CHP'ye gönülden bağlı gençler, kadınlar, İsmet Paşanın tabiriyle "sade vatandaş"lardı. Bunlar Kurultay günleri Büyük Sinemayı, Parti Meclisi seçimlerinin tasnifi sırasında, gece geç vakte kadar Genel Merkezi doldurmuşlar ve ilgilerini belli etmişlerdi. Bunların arasında öyle idealist öğrenciler, politikayla alâkası şaşırtıcı olan şık ve güzel genç hanımlar, sivil giyinmiş o kadar çok subay vardı ki 1950 öncesinin DP Merkezini veya 1960 öncesinin CHP Merkezini hatırlamamak imkânsızdı.

Bu son hafta içinde CHP'de esen hava, bu çeşit bir bava oldu.

İnönü, Parti Meclisinin bazı "cephe sahibi" üyelerini Pazar günü sabahtan itibaren, teker teker Pembe Eve çağırdı ve onlardan fikirlerini sordu. Satır geldi, Feyzioğlu geldi, Erim geldi, Hüdai Oral geldi, Sancar geldi, Yurdoğlu geldi, daha başkaları da geldiler ve tabii Ecevit geldi. Satır ve Erim bir Genel Sekreterliği düşünmediklerini, Eceviti destekleyeceklerini açık seçik söylediler. İkisi de genç ekibe yardım etmeye hazırdılar. Ötekilerin içinde Genel Sekreterlik için isimleri bahis konusu olanlar yoktu. Fakat herkes, Ecevitin Genel Sekreter olmasını tabii bulduğunu belirtti. Ecevit de, bu göreve talip olduğunu nazlanmadan söyledi. İnönü için mesele, akşamüstü bu şekilde halledilmiş oluyordu.

Komşuda pişer, bize de düşer

Nitekim, Parti Meçlisi saat 11'de toplandığında Genel Sekreter seçimi, bu sayede bazı gazetelerin tahminlerini yalanladı ve nıücadelesiz, sakin geçti. Toplantı sırasında bir ara, Genel Başkana, Ortanın Solunun kesinlikle kabul edilmesi karşısında, ültra sol ve özellikle sağ uçtan gelen şaldın kampanyası hakkındaki fikrini bazıları sordular. İnönü bir kahkaha attı ve şöyle dedi:

"— AP'liler, CHP'nin Ortanın Solunu kabul ettiğine çok hayıflanıyorlar. Demek ki, bu iş tutmuştur!"

İş, gerçekten tutmuştur. Bir fikrin ateşi ile Ankaraya gelen yüzlerce delege, Ortanın Solunu, bundan böyle bütün CHP'lileri bağlıyacak olan bir kurultay kararı haline sok-

Ecevit, Genel Sekreter seçilmeden önce ve sonra
Ayağının tozuyla işbaşına

Feyzioğlu Hadisesi

politikada çok as kimse, işe C.H.P.'nin Turhan Feyzioğlusu kadar şanslı başlamıştır. Feyzioğlu, gerçekten malik bulunduğu bütün vasıflarının dışında, bir de, İsmet İnönünün gözdesi ve memleket aydınlarının beğendiği bir "genç olgun adam" hırkasını üzerinde taşıyarak siyaset hayatına girmiştir. Feyzioğlunun C.HP. saflarında belirdiği 1957'den 1960'a kadar bu parti muhalefetteydi ve her iyi C.H.P.'li gibi Feyzioğlu da O yıllar sadece, DP. İktidarının bu memleketin başına musallat olmasına son verilmesi dâvası peşindeydi.

Sonra devir değişti ve her C.H.P.'li gibi Feyzioğlu için de parlak İstikbal ümitleri belirdi. O tarihten itibaren bu kıymetli adam "kulis faaliyetçileri"nin 1 numaralısıdır ve herkesi aptal, bir kendisini akıllı sandığı için düşmektedir, düşmektedir, düşmektedir. Bugün politikayla ilgili, -hattâ ilgisiz-, az adam vardır ki Feyzioğlunun elini sıkarken "Sakalını altından ne çıkacak?" diye düşünmesin.. Bütün basın mensupları içinde, Feyzioğlunun bir "büyük samimiyetsiz" olduğu inancında bulunmayanı mumla aramak dahi boşuna gayrettir. Oyun, gene oyun, ovun' içinde oyun ve bunların yanında, dış görünüşleri itibariyle son derece sevimsiz, iki ukalâ partner bir zamanların "politika yıldızı"nı bugünkü duruma getirip bırakmıştır. Kafasından geçenlerin kimse tarafından farkedilmediğini sanan Feyzioğlu, her halde bunların, her hangi bir kimse için "Maskaranın sırrı" olduğunu, yediği son darbeyle anlamıştır. Feyzioğlu, Parti Meclisi seçimlerinde aldığı oyların bir değer taşıdığını sanıyorsa aldanmaktadır. Bu, onun vasıflarına verilen oylardır. Halbuki liderlik, bu vasıfların dışında bir küçük şeye daha ihtiyaç gösterir: Güven vermek!

Turhan Feyzioğlu
Yanlış hesap Bağdattan döner

Feyzioğluda bugün eksik olan budur.

Şimdi, Feyzioğlunun hayatında yeni bir devre açılıyor. İtibar endekslerinin en dibine kadar indikten sonra tekrar yükselen ve en büyük mevkilere ulaşan politika adamları yok değildir. Bunlar, mevcut vasıflarını çalıştırmış ve kapıldıkları hataları tekrarlamamış olanlardır. Feyzioğlu bu yolu tutmak isterse, en önce kendi kendisini yenmesi lâzımdır. Bu ise, herkes bilir ki bütün zaferlerin en güç olanıdır. Kırılmadan ve bir buruk adam olmadan, sabiden samimiyetle, iyi niyeti pusula edinerek C.H.P. için çalışmak tamiri güç bir yarayı giderebilir. Aksine, ufak bir şüphe yarayı, tamiri imkânsız kılar. Tabii bütün bu ameliyatlarda, herkesi aptal ve dönenleri anlamaz, bir, kendini akıllı sanmak siyasi intiharın en kestirme yoludur.

Nüfus tezkeresinde Kayserili olduğu yazan Feyzioğlu, öteki mânasında kayserili olmaktan kurtulacak mıdır, kurtulmayacak mıdır? Feyzioğlu Hadisesi budur ve memleketin o çapta, dürüst siyaset adamlarına ihtiyacı bulunduğuna inananların samimi dileği Hâdisenin "mesut son"a edişmesidir.

muşlar, tartışmaları sona erdirmişler, üstelik, bu fikri bayrak yaparak harekete geçen isimsiz gençleri, yıllanmış şöhretlerin mevcudiyetine rağmen, parti içinde iktidara getirmişlerdir.

Ecevitin adaylığını Lebit yurdoğlu teklif etti. Baki Genel Sekreter Kemal Şatır, seçim sırasında İnönünün yanında oturuyor, sempatik jestler ve esprilerle sayımı yapıyodu. Kurultayda Ecevitle mücadele edenlerden bazıları, oy pusulalını, Ecevitin veya arkadaşlarının görebileceği tarzda doldurdular: Ecevite oy veriyorlardı. Tasnif sonucu, çok geçmeden belli oldu, Ecevit, 31 oyla seçilmişti, 1 oy Kemal Satıra verilmiş -bunu Ecevit vermişti-, 11 oy ise boş çıkmıştı. Boş oy kullananlardan sadece bir tanesi durumu açıkladı: Paksüt. Emin Paksüt, gülerek:

"— Ben zaten Genel Sekreterlere beyaz oy vermeye alışkınım" dedi. Öteki "boş 10" Feyzioğlu • Aksal grupu mensupları idi,

Toplantı sırasında masanın uzak köşelerine çekilmiş olan Feyzioğlu ve Aksal, Ecevit seçilince yanına gittiler ve kendisini öperek kutladılar.

Yeni Genel Sekreter, kısa bir konuşmayla, görevi hayatının en büyük şerefi saydığını belirtti, Atatürkün ve İnönünün partisine lâyık olmak için çaba göstereceğini söyledi. Konuşmasını şöyle bağladı:

"— Atatürk ilkelerine, programımıza, seçim bildirgemize, sayın Genel Başkanımızın son Kurultayda sınırlarını çizdiği ve gene XVIII. Kurultayın benimsediği tutuma bağlı kalarak, Cumhuriyet Halk Partisine ve memleketime hizmet etmeye çalışacağım. Özellikle sayın Genel Başkanımızın İrşatlarını ve çok saydığım,. sevdiğim, değerli ağabeyim sayın Kemal Satırın hiç bir zaman eksik etmediği yardım ve desteklerine İhtiyaç duyacağım."

Ecevit, bu kısa konuşmadan sonra, toplantı sırasında Yurdoğlu ile Aksalın arasında oturduğu sandalyaya doğru ilerledi. İnönü seslendi:

"- Gel, yerine otur!"

Ecevit döndü ve masanın başında, İnönünün sağında bulunan ve biraz önce, sayım sırasında Kemal Satırın oturduğu sandalyaya oturdu.

Ortanın Solu hareketinin liderliğini yapan, mücadelesi sırasında fikirlerini açık açık söyleyen genç adam, artık CHP Genel Sekreteriydi. Merkez Yönetim Kuruluna, Turan Güneşin verdiği aday listesinin aynen tasvibi ile şu isimler seçildi:

Orhan Birgit, Muammer Erten, Selâhattin Hakkı Esatoğlu, Ali İhsan Göğüş, Mustafa Ok, İbrahim Öktem, Lebit Yurdoğlu, Hüdai Oral, Mehmet Delikaya ve İhsan Topaloğlu. Genel sekreter yardımcıları ise ertesi gün açıklandı: Lebit Yurdoğlu ve İbrahim Öktem. Bu ekip, XVIII. Kurultayda, türk halkına âdil, fırsat eşitliğine ve hürriyete dayanan bir toplum; Halk Partililere ise kısa süre içinde başarı ve iktidar vaadetmişti. Şimdi imtihan başlıyordu.

Ecevit ne diyor?

Bu ağır görevi sırtlamış olan CHP'nin yeni Genel Sekreteri Ecevit, seçildiği günün akşamı bir AKİS'çi ile; özel olarak konuştu. Konuşma, geniş bir çalışma masasının karşısında kabartma bir Türkiye haritasının bulunduğu ve açık rengin hakim olduğu Genel Sekreterlik odasında yapıldı. AKİS'çinin ilk sorusu, CHP'nin bundan sonraki ilk hedefinin ne olduğu idi. Ecevit şu cevabı verdi:

"— Aşağı yukarı, üç-üçbuçuk aylık bir partiiçi çalışma, Ortanın Solu hareketinin, kapsadığı bütün reformcu görüşlerle birlikte CHP teşkilâtı tarafından benimsenmesine yetti. Bu, bize şu inancı veriyor: Önümüzdeki üç yılda aynı yoğun çalışmayı parti olarak yurt ölçüsünde ve halk arasında yaparsak, Ortanın Solu hareketini bîr demokratik halk hareketi haline getirebilir, bütün topluma benimsetebiliriz."

Gerçekten de, bunun delilleri yok değildir.

Kurultaydan sonra Parti Meclisi seçiminin sayımı yapılırken, aynı zamanda delege olan bir CHP ilçe başkam, Profesör Şefik İnana, "Toplum ne demek?" diye sormuştu. Şefik İnan, Ortanın Soluna karşı oy verdiği anlaşılan bu ilçe başkanına 'toplum"un ne olduğunu ciddiyet ve açıklıkla izah etti. Müteakip soru "Ortanın Solunun ne olduğu" idi. Onu da açıkladı. İlçe başkanı uzaklaştıktan sonra, Şefik İnan,

"— Hoca, işiniz zor" diyenlere şunu anlattı:

"— 1923 Meclisinde bir hoca, 'Bu, medeniyet dedikleri de nedir?' diye itiraz etmiş. Atatürk, kürsüden aşağı eğilmiş 'Adam olmaktır hocam, adam olmak!' demiş. O zaman itiraz ettikleri, medeniyetti. Bugünse, Ortanın Solu... Anlatacağız!"

Ecevit, "Bunun şartlan nelerdir" sorusuna ise AKİS'çiye şöyle karşılık verdi:

"— Bizim yapmak istediğimiz, Anayasa ve CHP Programı gereğince yapılması gereken devrim ve reformlardır. Bunlar halk yararınadır. İyi anlatılırsa ve parti olarak davranışımız tutarlı ve inandırıcı olursa, bu devrim ve reformların halkça benimsenip desteklenmemesi için hiç bir sebep yoktur. Çalışmalarımız bu desteği sağlama amacına yönelecektir. CHP teşkilâtı, böyle bir çalışmaya ne kadar hazır ve istekli olduğunu son Kurultayda göstermiştir.."

XVIII. Kurultayda oy veriliyor
Eski partide yeni hava

Merkeziyetçilikten uzaklaşmak

Yeni CHP Genel Sekreteri, bu arada, CHP Genel Merkezinin yıllardır sürüp giden aşın merkeziyetçi tutumundan şikâyetçi -sırf bu yüzden Güleğin peşine takılan çok CHP'li vardır- teşkilât mensuplarını sevindirecek bir niyetinden bahsetti ve şöyle dedi:

"— Teşkilât çalışmalarımıza, çevreden merkeze yönelebilecek yapıcı ve itici gücü ortaya çıkarmak ve iyi değerlendirmek üzere, merkeziyetçilikten uzak bir ruh hakim olacaktır.."

"— Bu söylediğiniz, pratikte nasıl olacak?" sorusuna verilen cevap ise şu oldu:

"— Bunun yollarını, çalışma arkadaşlarımızla birlikte arayacağız. Yurt sorunları üzerine, Teşkilâtın, program çerçevesinde kendiliğinden eğilmesi ve bu sorunlara çözüm yollan bulmak üzere yalnız merkezden ışık beklemekle kalmayıp, merkeze ışık tutar hale getirilmesi sağlanabilir. Böylelikle, yurt sorunlarına bulunacak Ortanın Solunda çözüm yolları daha da gerçekçi olacak, yöresel şartlara daha da uygun düşebilecektir.."

Propaganda meselesi

CHP'lilerin ötedenberi "biz propaganda yapmayı bilmiyoruz" şeklinde dile getirdikleri mesele hakkında Ecevitin düşüncesi şudur:

"— Propagandamızı daha etkili kılmak için başvurulacak yöntemleri araştıracağız. Bu konuda, değerli bir uzman olan Profesör Nermin Abadanın, bir Parti Meclisi üyesi olarak, bize çok yararlı olacağına inanıyorum. Bir yandan, kolay anlaşılır bir dille hazırlanacak yayınlar, bir yandan da düzenlenecek açık oturumlarla düşüncelerimizi halka daha geniş ölçüde ulaştırmak ve bu düşüncelerle halkın yaran arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmak mümkün olur, sanıyorum."

Ecevitin, Kurultay öncesinde yayınladığı "Ortanın Solu" adlı kitapta -5000 adet basılan ve 1500'ü bedava dağıtılan bu kitabın kalan 3500'ü birkaç gün içinde satılıp tükenmiştir ve bayii Ecevite ikinci baskı i-

Çin müracaat etmiştir- "Halk Gönüllüleri" adıyla kurulacak bir örgütten söz edilmektedir. "Propaganda", "halka düşünceleri ulaştırma" gibi konular üzerinde düşüncelerini açıklayan Ecevitin Genel Sekreterlik sorumluluğunu yüklendikten sonra bu konudaki eğilimi önemlidir. "Böyle bir örgüt nasıl kurulabilirr?" sorusuna yeni Genel Sekreter şu cevabı verdi:

"— Bizim Kadın ve Gençlik Kollarının böyle bir örgütlenmeye yardımcı olacağını umuyorum. Ancak böyle bir örgütün ve hareketin başarılı olabilmesi, düzenlenecek kuralarla, eğitilmiş önderler yetiştirilmesine. bağlıdır, CHP Kadın Kurultay yında böyle bir örgütün kurulması yolunda bir karar âlındı.."

Ecevit ayrıca, araştırmaya önem yereceğini, mevcut Araştırma Bürosunun geliştirilerek, en geniş çalışma imkânlarına kavuşturulacağını ifade etti.

Bir adam

CHP'nin yeni Genel Sekreteri, üzerine aldığı sorumluluk için hazırlıksız değildir. Ruhi Soyere göre "üniversite mezunu dahi değildir" ama, herhalde çok üniversite mezununu imrendirecek yetişme ve gelişme devrelerinden geçmiştir.

Bugün kırkbir yaşında olan Ecevit, Prof. Fahri Ecevitle ressam Nazlı hanımın oğullarıdır. Robert Koleji bitirmiş, 1944-46 arasında Basın - Yayın Bakanlığında çalışırken,bir yandan da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin İngiliz Pil ve Edebiyatı bölümüne devam etmiştir. Baha sonra Londra Üniversitesinde sanskritçe ve sanat tarihi çalışmıştır. 1950'de Ulus gazetesine sanat yazıları yazarak gazeteciliğe, sonra "Halkçı"da siyasi yazarlığa başlamıştır- 1954'de Amerikada "Winston Salem Journal" gazetesinde üç ay konuk yazar olarak bulunmuş, 1957'de Rockefeller bursundan yararlanarak Harvard üniversitesine gitmiş, sosyal psikoloji, Ortadoğu ve Osmanlı siyasi tarihi üzerinde incelemeler yapmıştır.

Ecevitin gelişmesi, sanattan politikaya doğru seyretmiştir, O, bunu bir rastlantı saymamakta ve sanatla politikanın "insanların mutluluğu" hedefi üzerinde birleştiğini söylemektedir, Yazarlığının yanında iyi bir mütercim olarak isim yapmıştır. Hind şairi Rabindranath Tagore'dan "Gitanjali" ye "Avara Kuşlar" adlı iki şiir kitabı, ingiliz şairi T.S. Eliot'tan da "Kokteyl Parti" adlı manzum piyesi türkçeye çevirmiştir.

Biten Efsane

Kasım Gülek
Tısss...

Son C.H.P. Kurultayının ilgi verici neticelerinden biri nedir diye sorulacak olsa, buna yerilecek cevap şudur: Kasım Göleğin kendi hakkında ve bir takım iç, dış çevrelerin Kasım Gölek hakkındaki hayallerin iflâsı!

Kasım Gülek Kurultayda bir "ekip oyunu" oynayamamıştır. Bir ekiple ortaya çıkacak, ekibini Parti Meclisine sokacak, bu ekip onu orada CHP. Genel Sekreteri seçecek., Bir ara beslenen bu tasavvur daha Kurultaydan önce suya düşmüştür, Hem da, meşhur sebepten: Barutun olmamasından.. Kasım Gülek, bir kaç Adana delegesinin harieinde. C.H.P."nin en yüksek organında kendisine taraftar bulamamış, oraya kendisine taraftar sokamamıştır. Bu, Teşkilatın Güleği tuttuğu efsanesinin sonunu teşkil etmiştir.

Bunun üzerine Gülek, hazırladığı AKİS tarafından daha önce bildirilmiş olan ikinci oyununu sahneye koymuştur. Üstelik bunun "masrafsız ve külfetsiz" de olması Güleği o maceraya daha çabuk itmiştir, Gülek, Genel Başkanlığa aday olduğunu ilân etmiştir. Genel Başkanlık seçiminde de 230 oy toplamıştır.

İnönüye karşı 330 oyun bir mâna taşıdığı ve İnönüden sonrası için bir yatırım sayılabileceği düşünülebilir. Nitekim, bunu böyle gösterme sevdalıları vardır.

Hadisenin üzerindeki cilayı kazıyalım.

Kimindir bu, 230 oy? Güleğin mi? Hayır, Zira, İnönüden sonra Gülek Genel Başkanlık için tek aday olmayacaktır ki.. Belki o gün, yarışa beş aday katılacaktır. Şimdi, o adayların taraf tartarından olup ta İnönüye şu veya bu sebepten kızanlar, bir protesto mahiyetinde ve İnönünün Ortanın Solundaki tutumuna karşı olarak oyunu Güleğe vermiştir. Bunların içinde Feyzioğlucular bulunabilir, 76'lar denilen ismi var cismi yok anka kuşları olabilir, en uçtaki sağcılar mutlaka vardır. Yani, 230 oy Göleğin değil, bir karma tepkinin oylarıdır. Ama mutlak olan, İnönüye giden bine yakın oyun içinde Kasım Güleğin bir tek oyu dahi bulunmamaktadır ve İnönüden sonra bunlar İnönünün bayrağını en iyi taşıyacağına C.H.P.'nin inandığı kimseye gidecektir.

Bu, C.H.P.'nin bir gün Güleğin eline geçebileceği ihtimalinin sıfır olduğunu -çok şükür- belli etmiştir de, belki bazı hayal sahiplerinin uyanıp daha iyi atlar seçmelerini sağlayacaktır.

Ecevit, politikaya fiilen 1957 yılında, CHP Ankara milletvekili olarak girmiştir. Bu, değişik tipteki politikacı, İnönünün dikkatini çekmiş ve bir süre sonra genç Ecevit, Genel Başkanın her yere yanında götürmek istediği bir yardımcı olmuştur. Bunda, Ecevitin, yabancılarla temasta çok işe yarayan kuvvetli bilgisinin rolü de vardır. Fakat İnönünün ilgisinin sadece Ecevitin ingilizcesi yüzünden olmadığı 1961'den sonra koalisyon hükümeti kurulurken belli olmuş ve Ecevit, otuzaltı yaşında, Bakanlık sorumluluğunu yüklenmiştir. Bugün Ecevit Genel Sekreterdir.

Bir de, İnönü için, "adam yetiştirmez" denir!

Kurultay sonrasının sancıları

Eceviti Genel Sekreterliğe, hem ayağına, hem de kafasına hızlı genç politikacıları yönetim kadrolarına getiren ve Ortanın Solunda kesin vaziyet alan CHP'nin, oldukça mücadeleli geçen Kurultaydan sonra bazı problemleri olmasını bu hafta herkes beklemekteydi. Bunların başında, Kurultayda "yenildim" diye öfkelenenlerin yeni duruma intibakları gelmektedir. Şu anlaşılmıştır ki, CHP'de Ortanın Soluna hissi sebepler dışında sahiden karşı olanların sayısı fazla değildir. Meselâ, Kurultayın en hızlı tiplerinden ve 76'lar grupunun önderlerinden İhsan Kabadayı bile, Kurultaydan bir gün sonra bir AKİS'çiye,

"— Yahu, aslında ben ve benim gibi insanlar Ortanın Soluna karşı olamaz. Biz halk adamıyız" demiş, daha önceki tutumunun hissi sebeplere dayandığını itiraf etmiştir.

Bir Dursun Akçaoğlu, aynı şekilde konuşabilmektedir. Menfaat değil de hissisebeplerle veya Parti Me,clisine girebilmek için Ortanın Soluna sempati göstermemenin iyi taktik olduğunu sananların yeni politikayı benimsemeleri ve bu politika için bir tesanüt havası içinde çalışmaları, güç sağlanacak sonuç değildir. Bunun için, kazanan ekibin mutedil ve yapıcı davranması, galiplerin şımarıklığı içinde değil, sorumluluk alanların soğukkanlılığı ile hareket etmeleri, biraz da sabırlı olmaları yeterlidir. Ortanın Solu ekibinin bu akıllılığı göstermesi beklenmelidir. Bunun için ilk işaret, haftanın başındaki Pazar akşamı, bu ekibin, Ecevitin evinde yaptığı toplantıda alınan karardır. Bu karara göre, artık Ortanın Solu ekibi, parti organlarının normal toplantıları dışında, ev toplantıları yapıp, gizli kararlar almıyacaktır. İşin ilginç yönü, karara esas olan teklifin, Parti Meclisine giremeyen genç milletvekillerinden gelmesidir. Bunlar, gerekçe olarak şunu göstermişlerdir:

"— İttihat ve Terakki devrindeki Merkez-i Umumi gibi davranışlar, parti içinde ayrılıkları körükler:.."

Bir diğer problem de, Ortanın Solu ekibinin hakimiyetine geçen Genel Merkezle Meclis Grupu arasındaki uyumun sağlanmasıdır. Şurası bir gerçektir ki, Grup yöneticilerinin çoğunluğu, Kurultayda Ecevit ve arkadaşlarına karşı mücadele verenlerdir. Fakat bunlar, Ortanın Soluna karşı değildirler. Grupla Genel Merkez münasebetlerinin düzeltilmesi için çaba harcamak gerekmektedir.

Bir başka gerçek de, bu Kurultayın, liderlik mücadelesini sona erdirmemiş olmasıdır. Gerçi lider adaylan -Satır, Aksal, Erim, Sancar ve Feyzioğlu- Ecevite çelme takmak niyetinde olmadıklarını göstermeye çalışmaktadırlar ama, bu, liderlik mücadelesinin içteniçe devam etmediğini göstermez. Genel Başkanın yaşından doğan bu mücadele elbetteki ki ihtiyatlı olacaktır.

Bir de, Kurultayda kesinleşmiş politikaya karşı açıktan vaziyet ajanların veya alacakların durumu vardır. O takdirde Haysiyet Divanının işlemesinden normali olamaz. Yolcuların başında herhalde parti programını ihlâl ve partiye ihanetten, Kurultaydan önce Haysiyet Divanına sevkedilmiş, fakat dosyası -nedense- uyumuş olan Tahsin Banguoğlu bulunacaktır.

CHP'nin yeni yöneticilerinin, Kurultay mücadelesinden doğan hissi davranışları ve öfke sonucu olayları tahammül ile karşılamaları doğru, fakat "çelme" istememeleri de mantıkidir.

Genel Başkan İnönü Genel Merkeze geliyor

Yeni ekiple, yeni savaşlara

İdare

Bu telâş neden?

Otomobilinden inen orta boylu, şık giyimli ye gösterişe düşkünlüğü her halinden anlaşılan zat, kapının önünde duran müsdahdemin kendisini selâmlamak için derlenip toparlanmasını zevkle ve kasılarak seyrettikten sonra, küçük adımlar ve şanına yakışır figürlerle ilerleyip binaya girdi.

Koltuğuna oturduğunda, saklamağa çalıştığı bir tedirginlik içindeydi. Az sonra odanın kapısı açıldı ve içeriye, kendisine yakın memurlardan birisi girdi ve saygıyla selâmladıktan sonra, AKİS dergisini okuyup okumadığını sordu. Koltuktaki zat, AKİS sözünü duyunca hafifçe sarardı, fakat belit etmemeğe çalışarak, memurun anlattıklarını sonuna kadar dinledi.

Biraz sonra, binanın koridorları koşuşan insanlarla doldu. AKİS'in o haftaki sayısı aranıyordu. Bürolarda, AKİS okuması muhtemel bütün memurlara başvuruldu. Yerinde duramayan "Beyfendi"nin emriyle bayilere odacılar gönderildi, her ne şekilde ve nereden olursa olsun bir adet AKİS bulunması emredildi

Olay, önceki hafta, Et ve Balık Kurumunun Akköprüdeki Genel Müdürlük binasında cereyan etti. Odacının getirdiği o haftaki AKİS Dergisini -642. sayıdır- okuyan Genel Müdür Enver Batumlunun eli ayağı çözüldü ve hemen yardımcılarını çağırarak, yazıyı bir kere de onlara okuttu. Yönetim Kurulu Öğleden sonra acele toplantıya çağrıldı, yazı bir kere de burada okunduktan sonra müzakeresi yapıldı. Takip edilmesi gereken taktik ve strateji tesbit edildi: Önce Kurumdaki şube müdürleri çağrılarak hava koklanacak, sonra gerekli hal çaresi araştırılacak ve yazı derhal tekzip edilecekti.

Ertesi gün Kurumun toplantı salonuna gelen yirmiden fazla şube müdürü, Yönetim Kurulunu da tam kadro halinde orada buldular. Genel Müdür Enver Batumlu, partizan olmadığını, yapılan tayinlerde kasıt bulunmadığını yeminlerle söylerken şube müdürleri bıyık altından gülüyorlardı. Bu arada, bazı Yönetim Kurulu üyeleri de birer James Bond edasıyla şube müdürlerini: inceliyorlar ve AKİS'e verilen haberin kaypağını bulmağa çalışıyorlardı.

Kurum altüst olmuştu. Aranan yöneticiler yerlerinde bulunamıyor, bürolarda haber üzerine tartışmalar yapılıyordu. Enver Batumlu ve yardımcılarından "renk uzmanı" Fahri Atalayın hiddet ve telâşı ise görülmeğe değerdi. Doğrusu AKİS, tam da zamanını bulmuştu.! Beyfendiler o günlerde yeni işler için İstanbula gideceklerdi. Sırada başka ve gayet verimli geziler de vardı! Şimdi hepsini bir süre için tehir etmek gerekiyordu. Hele, Genel Müdür Enver Batumlu ve yardımcısı Fahri Atalayın hiç bir yere gitmemeleri lâzımdı. Ya Bakan veya Başbakan çağırır da, AKİS'in yayınını göstererek, "Nedir bu yaptığınız?" diye sorarlarsa, cevap vermeleri gerekiyordu. Bu arada, "AKİS'in Kurum içindeki adamı"nın da mutlaka tespiti gibi bir durum vardı. AKİS'in yayınının en kısa zamanda tekzip edilmesi ise başlıbaşına bir "istikbal" meselesiydi!

İşte bu şartlar altında ve bu hava içinde Kurum, bir haftaya yakın bir süreyle tam bir cadı kazanma döndü. Bir taraftan Kurumun dedektifleri "AKİS'in Kurumdaki adamı"nı ararlarken, bir taraftan da Yönetim Kurulu günlerce ve üstüste toplantılar yaparak, AKİS'e verilecek cevabı hazırladı. Üzerinde çok çalışılmış olmasına rağmen ortaya çıkan hilkat garibesi cevap, mahkeme yoluyla dergiye gönderildi (Bk. AKİS, Sayı: 644 — "İdare").

Yalan bunun neresinde?

Bütün zorlamalara rağmen, AKİS'in yayınında belirtilen hususları çürütecek tek bir cümle bulunmayan tekzip, aslında tam bir teyid niteliği taşıyordu. Deprem bölgesinden 15 bin baş hayvan alındığı belirtiliyor ve fakat "deprem olduktan sonra heyetlerimiz aracılığı ile ve felâketzedelere yardım için müstahsilden yerinde ve değer fiyatına 15.000 hayvan alındı" denilemiyordu. Halbuki Kurum yöneticileri, daha önceki demeçlerinde, konuyu bilenlerin gözlerinin içine baka baka, bunu söylüyorlardı. "Deprem olmasaydı, bu hayvanlar alınmıyacak mıydı?" sorusuna ise cevap verilmiyordu.

Et stoku meselesine gelince: yazının yayınlandığı tarihte Kurumun et stoku 1508 ton değil, sadece 1177 tondu. "Et stoku" sözünden anlaşılması gereken "donmuş et" olduğuna göre, Kurum yöneticilerinin nelerden medet umdukları anlaşılmaktadır.

Nihayet, birkaç gün önce, Kuru-

Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü
Tekzip imalâthanesi mi?

mun et stokunun 1309 ton olduğu öğrenildi. Demek ki Kurum, 20 gün de donmuş et stoklarına ancak 132 ton ilâve edebilmişti. Bu tempo ile, İhtiyaç duyulan 5748 tona ulaşılabilmesi için, Kurumun 600 iş günü, yani iki iş yılı çalışması gerekmektedir!

Döküm mevsimi, Eylülden itibaren üç ay sürmektedir. Eylülden sonra hayvan azalmağa başlamakta ve fiyatlar yükselmektedir. Şimdi Kurum, ya bu yıl 5748 ton et stoku yapamıyacak, ya da, çok daha önemli işlerle meşgul Olan yöneticileri yüzünden zamanında alamadığı hayvanlara yüksek fiyatlar ödemek zorunda kalacaktır. Bundan doğacak yüzbinlerce liralık zararı da ne Genel Müdür Batumlu, ne de kılavuzu Fahri Atalay çekecektir. Zarar Kurumun, yani devletindir.

Yeni ayarlamalar peşinde

Kurum yöneticilerinin övündükleri "yeni kombinalar" meselesi ise sadece bir tasarıdan ibarettir ve Plânlama Teşkilâtının bu tasarıya evet diyeceği biraz şüphelidir.

Tekzibin son paragrafında, 1966 yılının ilk altı ayında ancak 99 bin 965 baş koyun ile 46 bin 766 baş sığır alınabildiği itiraf edilmektedir. Bu miktarların kapasiteye oranı koyunda yüzde 7, sığırda ise yüzde 28'dir. Kapasite, bilinen sebeplerle doldurulamamış ve bu konuda bilgileri bulunmayan Kurumun bugünkü yöneticileri, bu hususta bilgi edinmek zahmetine de katlanmamışlardır.

Çıkan tâyin haberlerine Kurum yöneticileri hiçbir cevap verememişlerdir. Fakat bu konuyu geçiştirmek, rakamları gizlemek veya yanlış rakam vermek kadar kolay olmasa gerektir.

Kurum yöneticileri şu anda büyük bir telâş içindedirler. Bir yandan yeni tâyin ve nakil dosyaları hazırlamağa devam edilirken, bir yandan da çeşitli bölgelere adamlar göndererek, bir soruşturma halinde kendilerini makamlarından "yürütmeye" yetecek durumları ortadan kaldırmanın çarelerini aramaktadırlar.

Bulunduğu makama nasıl geldiği, daha doğrusu nasıl getirildiği bazı çevrelerce çok iyi bilinen Genel Müdür Yardımcısı "renk uzmanı" Fahri Atalay yeni ayarlamalar yapmakla uğraşırken, Genel Müdür Batumlunun da Kurum içindeki bazı şahıslara karşı tutumunun dedikodusu, her geçen gün artarak devam etmektedir.

Adalet

Sıra kitaplarda..

Adının başında "Doçent", "Dr." "Müşavir" gibi sıfatlar bulunan bir hukukçu, bu Pazartesi günü İstanbulda, sanık olarak, mahkeme huzuruna çıktı. Yeni görevinden sonra çalımından yanına besmele ile varılabilen bu hukukçu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa muhalefet ve "haksız rekabet" suçuyla yargılanıyordu.

Hayri Domaniç
Vay petrol dâvası, vay!

Sanık sandalyesinde oturan adam, AP'ye aşkıyla da, bilinen, İstanbul Hukuk Fakültesi Kara Ticareti Kürsüsü Doçenti, TPAO ve İpragaz Hukuk Müşaviri Hayri Domaniç ti. TPAO Genel Müdürü Tugut Gülezle "tencere • kapak" teşkil ettikleri bilinen ve bu göreve getirildikten sonra anglo-amerikancı kesilen Domaniç, "fikri mülkiyete tecavüz"le suçlanıyor ve davacılar kendisinden külliyetli miktarda tazminat istiyorlardı.

Domaniç, bir süre önce, "İçtihadlı-notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat" adlı bir kitap bastırmıştı. 903 sayfalık ve 65 lira fiyatlı kitap sadece İstanbulda piyasaya çıkarılmış ve tabii, İstanbul Üniversitesi Öğretim üyelerinden bazıları da bu kitaptan edinmişlerdi. Kitabı edinenlerden Hukuk Fakültesi Deniz Ticaret Kürsüsü Profesörü Sami Okay, sayfaları şöyle bir çevirince, hayretten donakaldı. Bir- takım cümleleri tanıyordu! Daha önce kendi yazmış olduğu deniz ticareti hukuku ile ilgili bir kitabın büyük Kısmı aynen buraya aktarılmıştı» Bunun üzerine, Domaniçin eserini iyice inceledi ve 903 sayfalık kitabın büyük kısmının kendi kitabından ve Yargıtay hâkimlerinden İsmail Doğanay tarafından yazılan "İzahlı ve İctihadlı Türk Ticaret Kanunu ile Tatbikat Kanunu ve Tahkim Müessesesi" adlı kitaptan aktarılmış olduğunu tesbit etti. Durumu, Ankarada oturmakta olan arkadaşı Hakim İsmail Doğanaya bildirdi. Doğanay kitabı ancak Adalet Bakanlığı Kitaplığında bulabildi ve okuyunca, 400'ü aşkın sayfanın kendi kitabından aynen aktarılmış olduğunu dehşetle gördü.

Kılıf bulamayınca

Yıllarca uğraşarak meydana getirdikleri kitaplarının bir başka imza altında yayımlanmasına fena halde sinirlenen Hâkim İsmail Doğanay ile Prof. Sami Okay, bu açıkgözlüğü hoşgörmediler ve düşüncelerini Hayri Domaniçe bildirdiler. "Aman hocam, sizlerin adlarınızı da verdim kitapta" şeklindeki kılıfının kâr etmediğini görünce, Domaniçin etekleri tutuştu. Bu defa, her iki hukukçuya da para teklif etti. Sami Okaya teklif edillen para 25 bin liraydı. Hâkim İsmail Doğanaya, İstanbul Dördüncü Ticaret Mahkemesi Başkanı Ahmet Semiz aracılığıyla teklif edilen ilk miktar, "5000 peşin"-di. Bu miktar az bulunursa, taksitle olmak şartiyle, bir miktar daha ödenecekti! İsmail Doğanay bu parayı az bulunca, bu defa da Mersin milletvekilli Mazhar Arıkan aracılığıyla Domaniç "15 bin lira peşin" teklif etti.

Gerek Prof. Sami Okay, gerekse Hakim İsmail Doğanay, meselenin mahkemeye ve hele basına intikalini istemiyorlardı. Çünkü Domaniç, önümüzdeki aylarda profesör ola-

caktı. Bu şekildeki bir olay, onun profesörlüğünü engelleyebilirdi. Yani kısacası, İsmail Doğanayın ifadesiyle, "adama acımışlar"dı.

Fakat bu arada Hayri Domaniç, yaptıkları yetmiyormuş gibi, yeni bazı ayak oyunlarına girince, her iki hukukçu da "vebal bizden gitti" deyip dâva açtılar. İsmail Doğanay, İstanbul 10. Hukuk Mahkemesinde açtığı dâvada 25 bin Kiralık maddi, 10 bin liralık da manevi tazminat istiyor, ayrıca, neşredilen kitabın toplatılarak, durumun gazeteler yoluyla kamuoyuna duyurulmasını talep ediyordu. Prof. Sami Okay ise, yine İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesine ayrı bir tazminat dâvası açmıştı. Olayda Domaniçin asistanı Ersin Çomoğlu da suçlu görülüyordu.

Duruşma başlıyor

Hakim İsmail Doğanayın açtığı dâvanın duruşması bu Pazartesi günü başladı. Sanık Domaniç ve asistanı ile Doğanayın avukatlarının hazır bulundukları duruşmada Domaniç mehil istedi. Bu yüzden duruşma ertelendi. Prof. Okayın açtığı dâvaya ise önümüzdeki günlerde başlanacaktır.

Yargıtay Ticaret Dairesinde görevli Hâkim İsmail Doğanay, kendisiyle görüşen AKİS muhabirine, olayın doğru olduğunu söyledi ve altı yılda hazırladığı kitabından 400'den fazla sayfanın Domaniç tarafından -izinsiz olarak- aktarıldığını; Prof. Sami Okayın kitabından da aynı şekilde çok geniş aktarmalar yapıldığını açıkladı.

TPAO'nın yeni ve marifetli Hukuk Müşavirinin bu tutumu Üniversite çevrelerinde de geniş tepki yarattı ve arkadaşları kendisini kınadılar. Bu şartlar altında Üniversite Senatosunun, hiç değilse dâva sonuçlanıncaya kadar, Domaniçin profesörlüğünü onaylamıyacağı tahmin edilmektedir. Bu, büyük bir darbe olacağından, Domaniçin, ne yapıp yapıp, davacıları razı etmeğe çalışacağı da söylenmektedir. Fakat, sonuç ne olursa olsun, olay Üniversite çevrelerinde hiçbir zaman unutulmayacak ve Domaniçin ilmi kariyeri hakkında uyanan şüpheler sonuna kadar devam edecektir. Domaniçin Ankarada, TPAO nezdindeki durumu ise, muhtemelen, değişmeyecektir. Bunun "sevab"ı da tabii, Turgut Güleze ait olacaktır.

IV

Bir okulda iki adam — Menderes beyaz karyolası üzerinde yatıyor — "Ben Casusum! Ben casusum!" — Bir spikerin başına gelenler ve ihtilâllerin tabiatı hakkında — Bir subay bir subaya dedi ki... — 26/27 Mayıs gecesi, Eskişehir garnizonunda

Gazetecilik hayatımda talihli olmadığımı söylersem, nankörlük ederim. Bilhassa son on yılın hemen bütün büyük hadiselerinin ya içinde, ya çok yakınında bulunmak fırsatını kader bana verdi. Amerika Cumhurbaşkanının Beyaz Evinden Siyam Kralının sarayına, ilgi çekici çok yere girdim, ilgi çekici çok yerden çıktım. Şimdi, geçmiş yılların ötesinde kalmış o günlerden bazılarını hatırlıyorum. Meclisin gürültülü celseleri, bir gece evin kapısını açtığımda karşımda İsmet Paşayla Menderesi kolkola, çakırkeyif görmem (*), 6/7 Eylül İstanbulunun Vilâyet binasında, valilik odasına dalmam, unutulmaz 27 Mayıs,sabahı ihtilâli İsmet Paşaya haber vermem, Gürselin telefonunu benim nakledişim, İhtilâlin hemen akabinde Başbakanlığa gidebilmem.. 22 Şubat akşamı, durumu doğrudan doğruya İsmet Paşanın ağzından, telefonla, Hava Kuvvetlerinin karargâhından dinledim. 21 Mayıs gecesini İsmet Paşanın yanında geçirdim ve radyoda Aydemirin tebliğini duyduğumuzda o bana "Hemen Cevdet Paşayı bul" dedi. Ertesi sabah ise, onunla birlikte Genel Kurmayda, Başkanın yaverinin odasındaydım. Menderesi de, tutuklanmasından sonra, sanırım Harbiyede gören ilk -ve belki teksivil ben oldum. O manzaranın yüreğimde bıraktığı ezikliği hiç bir zaman unutmayacağım.

Mayısın 31'i bir Salı günüydü. İhtilâlcilerin İsmet Paşanın yanına irtibat subayı olarak verdikleri Topçu Yarbayı Salih Yakal bana Harp Okulunu ziyaret etme müsaadesini o gün için almıştı. D.P.'nin bütün büyükleri orada tutukluydular. Salih Yakal, Harp Okulunun subay kadrosunun bir mensubuydu. Eğer olmasaydı benim oraya girmem her halde kolay sağlanacak değildi, Zira Okulun etrafında kuş uçurtulmuyordu. Nitekim Okula ait bir cip içinde bulunmama ve yanımda Yarbay Yakalın olmasına rağmen Harbiyeye giden ağaçlıklı yolun başında nöbetçi genç Harbiydiler tarafından durdurulduk. Yolun iki tarafım tanklar tutmuştu. Nöbetçiler her hangi bir sivilin geçmesini yasaklamak emrini aldıklarını söylediler. Yarbay Yakal, Okul Komutanın müsaadesini gösterdikten sonradır ki, gene de tereddüt içinde ve içlerinden birinin yanımıza binmesi şartıyla geçiş iznini verdiler. İlk baraj atlatılmıştı.

Harp Okulunda, esas binanın önüne çıktığınızda, karşınıza Atatürkün asker elbisesiyle bir heykeli gelir. Heykelin üzerinde en büyük Harbiyelinin 1923 yılında söylediği bir söz yazılıdır: "Bir ordunun kudreti subay ve komuta heyetinin kıymetiyle ölçülür." Heykelin tam arkasında Atatürkün Gençliğe hitabesi vardır. Hitabe, o günler bir başka mâna taşıyordu.

Heykel bir avlunun ortasına isabet etmektedir ve sol kolda bir kapı vardır. Kapı, komutanlık dairesinin kapısıdır. Süngülü genç Harbiyeliler orayı sıkı şekilde muhafaza ediyorlar ve içeri, kendi subaylarından başka hiç kimseyi sokmuyorlardı. Zira Bayar ve Menderes orada muhafaza altına alınmışlardı. Yarbay Yakal beni cipte bırakarak komutanlık dairesine girdi, bir kaç dakika sonra manevra kıyafetinde bir nöbetçi subayla geldi ve beni aldı. Burası uzun bir koridordu. Komutanın makamının yanında emir subayının odası, onun yanında da "Brifing Odası" vardı. Bayar bu odadaydı. Odanın koridora bakan kapısında buzlu cam vardı ve içerisi görünmüyordu. Nöbetçi subay odanın üç penceresi bulunduğunu, bunların kapalı tutulduğunu, oda avluya baktığı için bir güvenlik tedbiri olarak oraya da nöbetçi koyduklarım -Bayar kaçmasın diye değil, içeri kimse girip te ona bir fenalık yapmasın diye-, odada daimi ışık yandığını söyledi. İçeriye Harp Okulunun beyaz karyolalarından birini koymuşlardı. Bayar helaya gitmek için muhafaza altında koridora çıkıyordu.

"— Nasıl?" diye sordum.

Subay gülerek, "iyidir" mânasına gelen, fakat sempatik olmayan iki kelimeyle cevap verdi. Yemeklerini odasında yiyormuş ve iştahı yerindeymiş. İlk günkü şaşkınlığı geçtikten sonra kendisini toplamış ve bir pasif mütevemet haline bürünmüş. Dışarıya üzümsuyu, çene suyu, gravyer peyniri gibi şeyler ısmarlamış. Subay:

(*) İsmet Paşayla 10 Yıl, Cilt I — Akis Yayınları

Harp Okuluna gittiğim zaman, İhtilâlin üzerinden sadece dört gün geçmişti. Astığı astık, kestiği kestik bir iktidarın bütün iri başları burada mahpustular. "Mahpusluk", aslında lâf gelişidir ve İhtilâlin kullandığı "güvenlik altına alınmışlardır" tâbiri daha doğrudur. Çünkü eğer İhtilâl, başta Bayar ve Menderes, bu adamları sokakta bıraksaydı bunların sonu Kral Faysalın, Abdülillâhın ve Nuri Saidin sonu olurdu. Nitekim bunların en azılıları 27 Mayısta Harp Okuluna ya muhafızlarla, ya da arka kapılardan getirilmişlerdir.

"— Öteki perişan!" dedi.

"Öteki" dediği Adnan Menderesti.

"— Menderes nerede?" diye sordum.

Salih Yakal Komutanın odasının karşısındaki, çifte kapısı kapalı, önünde nöbetçi bulunan Şeref Salonunu gösterdi.

" — O da, burada!"

Şeref Salonu avluya değil, Okulun arkasına bakıyordu.

Nöbetçi subayı izahat verdi:

"— Bunlar muvakkat yerleri. Size, onlar için hazırladığımız odaları göstereyim.."

Koridorda biraz yürüdük. Dip taraftaki iki odada hummalı bir faaliyet vardı. Odalardan birinin kapısında "I. Şube Müdürü", ötekinde "III. Şube Müdürü" yazıyordu. Odaların ikisi de avluya bakıyordu ve koridorun sol taraf nidaydı. Hademeler ortalığı süpürüyor, tanzim ediyor, dolapları bir kenara itip kilitliyor, sandalyaların bir kısmını dışarıya taşıyorlardı. Biz oradayken iki beyaz karyola getirilip kuruldu ve üzerlerine bembeyaz yataklar yapıldı. Daha geniş olan I. Şube Müdürünün odası Bayara, öteki Menderese ayrılmıştı. D.P.'nin iki başı, Harbiyedeki ikametleri süresince o odalarda kaldılar.

Tekrar döndük, Komutan odasına doğru yürüdük. Şeref Salonunun önünde Yarbay Yakal "Kapıyı aralayım, bakar mısınız?" diye sordu. Fakat ilâve etti:

"— Ama, bir şey yazmayacaksınız.."

"— Tabii" dedim.

Eğer o gün, Menderesle konuşmama müsaade etselerdi acaba konuşur muydum diye sonradan, kendi kendime çok sormuşumdur. Bu, elbette ki bulunmaz bir gazetecilik fırsatı teşkil edecekti. Ama insan olarak, belki de yapamayacaktım. Sanki "Oh olsun!" demeye gelmişim gibi bir hissin, nihayet, geçmiş her şeye rağmen düşmanlık duymadığım, hattâ o an acıdığım bir adamda uyanması bende mutlaka vicdan huzursuzluğu bırakacaktı. Aralanan kapıdan bir kaç dakika içinde gördüğüm manzaranın bile, bugün de unutmadığım bir hüznü vardı.

Salon, büyük bir odaydı. Duvarlarda bir takım, portreler asılıydı. Söylediler: Harbiyenin gelmiş geçmiş komutanlarının resimleriymiş. Okulun yaş kütüğü de oradaydı. Köşede, artık tanıdığım beyaz karyolalardan biri var-

dı ve Adnan Menderes, ince siyah pabuçları ayaklarında, elbisesiyle o yatağa uzanmıştı. Gözleri açıktı ve tavana dikilmişti. Gri elbisesi buruşuktu. Bu, Kütahya yolunda yakalandığı zaman üzerinde bulunan elbiseymiş. Onu, günlerce değiştirmemiş. Odanın içinde nöbetçi, iki tane genç Harbiyeli vardı. Elektrik yanıyordu.

Menderes, kapının açıldığını duyunca başını çevirerek bizim tarafa baktı. Traş olmuş yüzünü gördüm. Onun beni tanıdığını sanmıyorum. Hatırına gelmemiştir. Zayıflamış, daha doğrusu çökmüştü. Gözlerinin feri sönmüş gibime geldi. 38 Mayıs gecesi Eşkişehirde, içki sofrasından bütün dünyaya meydan okuyan, ona buna haddini bildireceğini ilân eden adamın o olduğuna inanmak için bin şahit lâzımdı. Cifte kapıyı kapadılar. Menderesle bir daha, Yassıada duruşmalarına çıkarıldığında karşılaşacak, en son defa ise, onu bir 15 Eylül günü; ölümünden kırksekiz saat önce, intihara teşebbüsünün akabinde Adadaki odasında, gene böyle bir beyaz karyolada baygın, burnunda oksijen tüpü, yatarken görecektim.

Harp Okulunda, Menderesin hemen hiç yemek yemediğini, mütemadiyen sigara içtiğini anlattılar. Okula getirilişin ertesi günü, traş olmak için jilet istemiş. Vermemişler. Kızmış ve küsmüş. Fakat sakalları, saçının aksine beyaz çıkınca berber getirilmesin© razı olmuş. Önce, odasına nöbetçi konumlamasını istemiş. "Bakışları ok gibi yüreğimi deliyor" demiş. Çare olmadığını anlayınca zaman zaman onlarla, bilhassa içeri gelen subaylarla konuşmaya çalışmış, onlara çeşitli hareketlerinin sebeplerini anlatmış.

O gün, Harp Okulunun diğer taraflarını da gezdim. Bayarla Menderesten başka iki kişi daha tek kişilik odadaydı: Koraltan ve Genel Kurmay Başkanı Erdelhun. Onların yeri Üçüncü kattı. Bakanlar üç ilâ yedi kişilik odalarda yatıyorlardı. Namık Gedik bir gün evvel, pencereden atlayarak intihar etmişti. Düştüğü yeri gösterdiler. Kan lekesi ve cam kırıkları hâlâ duruyordu. O hadise üzerine pencerelere demir parmaklıklar tâktırmışlardı.

"— Ötekiler neredeler?" diye sordum.

Diğer bütün mevkuflar koğuşlarda yatıyorlarmış. Yarbay Yakâl:

"— Şimdi Öğretmenler Gazinosundadırlar.." dedi.

Öğretmenler Gazinosu da binanın üçüncü katındaydı. Komutan, oturmaları için onlara orasını tahsis etmiş. İçeriye girdik. Gazino geniş bir salondu. Beyaz örtülü masalar vardı ve bunların başında, tanıdık yüzler oturuyordu. Şimdi, Başbakan Yardımcısı Medeni Berki gördüğümü hatırlıyorum. Başına, milletvekillerinden kalabalık bir grup toplanmıştı ve hararetli hararetli bir şeyler konuşuyorlardı. Bir başka masada ise bir kaç kişi iskambil oynuyordu.

Bizimle beraber dolaşan subay:

"— Bir bilseniz, bazen ne ağız dalaşmaları yapıyorlar ve bazıları Bayarla Menderese ne küfürler ediyorlar.." diye güldü.

Sonra ilave etti:

"— Hele, Bakanları.."

Gerçekten de, Yassıadada bunların odalarına mikrofonlar yerleştirildiğinde ses bantları Ankaradaki Milli Birlik Komitesine gelecek, orada bunlar dinlenip yazılı hale getirilecek ve okuyanlar için gerçekten ibret verici olacaktır. Bunlardan birinde okuduğum, Celâl Yardımcıya ait sözler şu anda kulaklarımda.. Ne dünya, bu! Bantlar, bugün Genel Kurmayda muhafaza altındadır sanırım. Ama suretler her halde başkalarında da vardır.

Zaten, ihtilâlin hemen akabinde o çalımlı D.P. milletvekillerinden çoğunun ne halde olduklarını anlamak için oraya kadar bile gitmeye lüzum yoktur. Bunlardan en önde olduğu sanılanlardan birinin 27 Mayıs günü Turgut Göleyle olan hikâyesi hem güldürücüdür, hem de çeşitli taraflarıyla düşündürücüdür.

D.P.'nin en müfrit bilinen milletvekillerinden biri, 27 Mayıs sabahı Ankarada, kaldığı yerde subaylar ve Harp Okulu öğrencileri tarafından tevkif ediliyor. Milletvekili nefreti üzerine fazlasıyla çekmiş, kendisinden güçsüzlere kargı yaptığı kabadayılıklarıyla bilinen, Mecliste Muhalefet hatiplerine tecavüz ve küfür eden bir Menderes silâhşörüdür. Karşısında ihtilâl kuvvetlerinin temsilcilerini görünce bizim aslanın beti, benzi atıyor ve "Beni tevkif edemezsiniz!. Beni tevkif edemezsiniz, götüremezsiniz!." diye feryada başlıyor. Kendisini almaya gelmiş olanlar "Nedenmiş, o?" diye soruyorlar.

D.P.'nin Manisa Milletvekili Sezai Akdağ -zira bahis konusu olan odur- diyor ki:

"— Ben Halk Partisinin bizim Grup içindeki casusuydum ve onlar istedikleri için D.P. de kalmakta devam ediyordum. Grupta ve partide ne olsa, gidip Turgut Göleye haber veriyordum. Ben Demokratların hapı yutmuş olduklarını çoktan görmüştüm. Ama, bir görev yapmak istediğimden hâlâ onlardanmışım gibi göiünüyordum. İnanmazsanız, gidin Turgut Göleye sorun.."

Sezai Akdağı almakla vazifelendirilmiş ekip bu lâflara aldırmıyor ve adamı bir cipe tıkıp Harbiyenin yolunu tutuyor. Fakat, garip tesadüf.. O saatlerde Turgut Çöle İsmet Paşanın Ayten Sokaktaki evine gelmiş, Paşayla görüşmüş, sonra oradan ayrılmıştır. O yolda gi-

derken Sezai Akdağı taşıyan cip de yânından geçiyor. Akdağ, Göleyi görüyor ve feryada başlıyor. Fakat Göle kendisini farketmiyor. Yanındakiler iri yarı D.P. milletvekilini susturuyorlar, Harbiyeye götürüp atıyorlar.

Şimdi,isterseniz Turgut Göleyi dinleyelim:

"— Sonradan, bana Sezainin beni görüp seslendiğini ve benim onu duymadığımı anlattıklarında gerçekten üzüldüm. Duysaydım, elbette ki sözlerini doğrulardım. Gerçekten de Sezai, Nisan ayından itibaren D.P.'de ne olursa gelip bana haber veriyordu ve ben bunları Genel Başkanımıza, Merkez İdare Kuruluna iletiyordum. Hattâ, bana anlattığına göre- Sezai evinde kendi sesiyle bir de plâk doldurmuştu. Bunda, D.P.'nin gidişini tasvip etmediğini bildiriyor, bu plâğı, felâket günü gelip çattığında bir yanlışlığa kurban gitmemek için hazırladığını söylüyormuş. Felâketten o kadar emindi ve böylesine ihtiyatlıydı. Nisan ve Mayıs aylarında bizim için çok faydalı bir ajan oldu.

İşte, Bay Sezai Akdağ. Yassıadada müebbet hapse mahkûm edilecek kadar müfrit görünen D.P. milletvekili. Turgut Göle bu Akdağın kendisine, D.P. içinde cereyan edenleri tam bir sadakatle haber verdiğini bildirmektedir ve ailesinin, yardım istediğinin delillerine sahiptir. Acaba, A.P. Grupunda kaç Akdağ vardır, bilinir mi?

Onun Harp Okuluna götürülmesini takiben Manisadan eşi ve ailesi mensupları bana geldiler, ağlayarak benden Sezai lehinde tanıklık etmemi istediler. Bunu memnunlukla yapacağımı söyledim, ancak onun beni tanık göstermesinin lüzumlu bulunduğunu bildirdim. Fakat Sezaiden böyle bir teklif gelmedi. Bunun sebebini de bilmekteyim.."

Turgut Gölenin bildiği sebep şudur: İlk panik günlerinde, herkesin ifşaatta bulunup birbirini ve bilhassa idareci takımını itham edeceği anlaşılınca Meclis Başkan Vekillerinden İbrahim Kirazoğlu D.P. Grupunun mensuplarını topluyor ve onlara bir, birlik durmanın lüzumunu anlatıyor. Eğer D.P. milletvekillerinin tamamı aynı istikamette ifade verir, aynı savunma yolunu tutarlarsa, eğer ihtilâl İdaresi bunların arasında bir gedik açamazsa Grupun tamamına karşı hiç bir şey yapamayacaktır. Ama, şayet Demokratların kendileri düşmana silah verirlerse, silahı verenler dahil herkes hapı yutacaktır. Onun için, aman şahsi hesaplar yapılmamalıdır, aman bir iç çöküntüye meydan verilmemelidir. Bu fırtına geçirilirse, istikbal gene kendilerinin olacaktır.

İlk tevkiflerden sonra salıverilen bazı mutedil D.P. milletvekillerinin yeniden toplanmaları bu tavsiyenin doğruluğu ihtimalini arttırmış, inanç zaman geçtikçe kuvvetlenmiş, Yassıadada D.P. Grupu tekrar bir bütün haline gelmiş ve ihanet ayıp sayılmaya başlanmış, bir karşılıklı dayanışma havası sanıklar arasında esmiş, C.H.P. nin D.P. Grupu içindeki casusu Sezai Akdağ bile, ilk günkü yalvarışlarının aksine, müebbet hapse hüküm yemesine rağmen Turgut Gölenin tanıklığını talep etmemiştir- Bugünkü durum, ihtilâlcilerin değil, D.P. akıllılarının haklı bulunduğunu ortaya koymuştur. Halbuki ihtilâl İdaresi ilk önce tasarlandığı gibi D.P. İktidarının sadece baş sorumlularını toplasa, onları derhal Anayasayı ihlâl suçundan yargılâsaydı ve D.P. yi kapatacak yerde ona hayat hakkı tanısaydı dünya kadar D.P. kodamanı baş sorumluları itham için kuyruk olacaklardı. Zira eldeki ses bantları, bunların da idareden ne kadar şikâyetçi olduklarını ortaya koymaktadır. Tecrübesizlik, dünün suçlularını bugünün mağdur ve mazlumları yapmıştır.

Muhtemelen, bir Sezai Akdağı bile...

İhtilâl günü veya hemen sonrası toplananlar ise, D.P. milletvekillerinden bile ibaret kalmadı. Ankara Radyosunun eski spikerlerinden Can Okanın başına gelenler o devrenin karakuşiliğinin bir başka delilidir.

Can Okan Ankara Radyosunun en iyi spi-

keriydi. İnandırıcı bir sesi vardı ve eline verilen metinleri herkesten mükemmel okurdu. Zira türkçesi sağlamdı. Bu yüzden de Menderes, kendi nutuklarının Can Okan tarafından okunmasını bilhassa isterdi. Okan, nihayet bir spikerdir ve işini en başarılı tarzda yapmak istemesi normaldir. Buna rağmen en sonda öyle bir durum hasıl oldu ki, Can Okan bir nevi Sahibinin Sesi gözüyle görülmeye başlandı. Bunun üzerine çocuk, rahatsız olduğunu hissettiğinden, radyonun baş spikeri olmasına rağmen sırf Menderesin nutuklarını okumak mecburiyetinde kalmamak için istifa etti.

İhtilâlden bir kaç gün sonra, şaşırarak öğrendim ki bir ekip de Can Okanın evine gitmiş, çocuğu alıp götürmüş. İstifa hikâyesine etraflı şekilde vâkıf olduğum için telefonu açtım, daha önce bizim eve yaptığı ziyaretten tanıdığım Cemal Madanoğluna hikâyeyi anlattım. Madanoğlu:

"— Olur mu yahu, böyle b..tan şey.. Şimdi bıraktırırım ben onu!" dedi.

Bir gün, iki gün.. Can Okan bırakılmadı. Madanoğlunu tekrar aradım. Hiddetli hiddetli söylendi:

"—Sorma yahu.. Seninkini tam serbest bıraktırıyordum, Gürsel Paşa işitti. 'Ne, o herif mi? Ne zaman radyodan Menderesin nutkunu, onun ağızından duysam tüylerim diken diken olurdu. Nasıl da bastıra bastıra okurdu! Yatsın da, aklı başına gelsin' dedi. Salıveremedik, tabii.."

Zavallı Can Okan ancak aylar sonra, hiç bit muhakemeye tâbi tutulmaksızın, nasıl yakalanmışsa öyle, "suçun yokmuş" diye bırakıldı.

O günün başka bir hadisesini söyleyeyim.

27 Mayıs sabahıydı. Anlattığım gibi, bizim Ayten Sokakta herkes bayram sevinci içindeydi. Eve gelenler oluyor, gidenler oluyor, alkışlar, kıyametler kopuyordu. Beni bir hanımın istediğini söylediler. Baktım, karşıki komşunun genç eşi. İki gözü iki çeşme ağlıyor.

"— Ne oldu?" diye sordum.

Hıçkırıklar arasında "Kocam! Kocam!" diye kekeledi.

"— Ne oldu, kocanıza?"

Beni bahçeye çıkararak kocasını gösterdi. Erken saatte İsmet Paşanın evini muhafaza için gelmiş bulunan Harbiyeli grupunun silâhtan tecrit edip duvar dibine dizdiği polislerin arasında o da vardı. Başlarında nöbetçi bekliyordu.

"— Kocanızın orada işi ne?" dedim.

Zavallı kadın anlattı. Kim olduğu dahi bilinmeyen biri subaylara demiş ki: "Bu adam, İsmet Paşayı öldüreceğini, ona suikast yapacağını söylüyor.." Bir subay da, adamın derhal tevkif edilmesini emretmiş. Askerler yakalayıp, Gediğin polis ekibinin yanına koymuşlar. Zavallı, imdat istercesine melûl melûl bakınıyordu.

Adam, senelerdir bizim sokaktaydı. Ne suikastla, ne cinayetle bir ilgisi vardı. İsmet Paşaya karşı olduğunu dahi hissetmemiştik". Şimdi, ihtilâlin gerçekleştiği ve mahallenin o halde bulunduğu bir sırada, tutacak, İsmet Paşayı vuracak!.

Allahtan, Yarbay Yakal gene bizimle beraberdi. Ona durumu söyledim. Bir emir de o verdi, bizim komşuyu serbest bıraktılar. Adam heyecandan ağlıyordu. Onun da, benim de bilmediğimiz, zavallının pek'âlâ, sırf 27 Mayıs sabahı biri böyle söyledi diye aylarla mevkuf kalma tehlikesinden, ihtimalinden kurtulmuş olduğuydu. Zira, Türkiyenin dört bir tarafında böyle hadiseler cereyan etti ve İhtilâlin bir çok "kader kurbanı" oldu.

Ama, bunların hepsi, en sonda, çektikleri yanlarına kalmakla beraber kendi hayatlarına döndüler. İhtilâlin başka bir havasa bulunsaydı, o duvar diplerinde sayısız insanın kurşuna dizilmesi, sokaklarda bir takım kimselerin linç edilmesi işten bile değildi. Bu yol, 27 Mayıs İhtilâlinde hiç bir zaman açılmadı. O günden yıllarca sonra, gerçekler tozlu hal aldığında, her ihtilâlin tabiatında bulunduğu için bizde de görülen, anlattığım tarz haksızlıklar, yanlışlıklar, hatalar hücum konusu yapılacak, bunlar söylenerek 27 Mayıs kötülenmek istenecektir.

İhtilâl, bu! İhtilâl niçin istenmez? En insaflısında bile, insafsızlıklar, hiç kimsenin kasti bulunmaksızın mutlaka olur ve hele ilk günlerin karışık havası içinde cengel kanunu hükmünü yürütür. Eğer Ordu o devrede azıcık gaddar davransaydı ve biraz müsamaha gösterseydi Türkiyenin her tarafında oluk gibi kan akması gayet kolaydı. Bunu yaptırtmayanlar, devir değiştiğinde, o sabah yataklarının altına saklananlar tarafından türlü tecavüze, ağır hakarete maruz bırakılırlarsa "Bir ihtilâl daha olsun da, bunun hemoglobinlisi nasıldır anlarsınız" diye pek âlâ söylenirler ve onları, bu yeis ifadesinden dolayı haksız bulmak kabil olmaz. 27 Mayıs günü etrafı tozpembe gören ben

Bu resmi görenler içinde "İşte tamam, Muhsin Batar direktifini İsmet Paşadan almıştır" diyenler bulunacaktır. Yazık ki resmin çekildiği tarihte İsmet Paşa Başbakandar ve General Batur Eskişehirin komutanıdır. Bırakınız İsmet Paşayı, Menderesi tevkif edenlerin başındaki bu subay İhtilâlcilerle bile o, tarihte temas halında değildi. Hey 27 Mayıs! Senin gerçek mahiyetini anlayan o kadar az kî ve bunu anlamadan o hadiseden bir ders almak öylesine zor ki..

bile, güçlükler ve sükûnete kavuşturulması müşkil karışıklıklar, ihtilâllerin tabiatında oldukları için memlekette bir bir belirdiğinde Menderesi tekrar lanetleyecektim ve türk toplumuna ihtilâlden başka çıkar yol bırakmadığından dolayı onu her cezaya lâyık bulacaktım.

Ya, Menderesin kendisi?

Burada, artık Türkiyenin on yıllık Başbakanının nasıl tevkif edildiğinin gerçek hikâyesini anlatmanın yeri gelmiştir.

Adnan Menderes 27 Mayıs sabahı, bir ihtilâl grupunun, bir ihtilâl komitesinin mensupları tarafından tevkif edilmedi. Adnan Menderesi tevkif edenler bu hareketlerinden bir kaç saat öncesine kadar Türkiyede bir askeri harekâtın hazırlandığından haberdar değildiler. Bunlar Eskişehirdeki üslerinde, her subay gibi elbette memleket hadiselerini dikkatle takip ederek, münakaşasını yaparak ama bir gizli teşkilâta katılmamış olarak" görevlerini ifa ediyorlardı.

İhtilâl hazırlayan bir komitenin, mevcut idarenin en Önemli şahsiyetinin nasıl ve kim tarafından tevkif edileceğini düşünmemiş, bunu plânlamamış olması profesyonel bir ihtilâlciyi deliye çevirebilir. Buna bir profesyonel ihtilâlcinin aklı ermez. Bir ihtilâle karar verilip te gün kesildiğinde Başbakanı tevkif etmeleri, o târihe kadar kendilerine hiç açılınmamış kimselerden istenilecek!. Tertip böylesine pamuk ipliğine bağlı olacak!. Aslında bu, hele sular çoktan durulduğunda, gurbette övünenler gibi "ilk ihtilal komitesini sucuklu yumurta yerken ben kurdum", "mahallede kaydırak oynarken memleketin ihtilâlsiz kurtarılamayacağını görüp arkadaşlarımı ilk komitede ben topladım" demenin moda olduğu bir sırada 27 Mayıs İhtilâlinin gerçek mânasını ve mahiyetini her şeyden daha iyi göstermektedir.

Menderes, 25 Mayısta Eskişehire geliyor. Garnizon Komutanı, General Bedii Kireçtepe. Garnizonda, o tarihte Türkiyedekı bütün garnizonlarda esen hava esiyor. General, subaylarından emin değil. Onun için Başbakanın karşılanma törenine üst rütbeli subaylardan kimseyi çağırmıyor, Küçük rütbelilerin ise, protokolde tabii, yerleri yok. Menderesin gelişi de mesai saatinin bitişine rastlatılıyor.

Üst rütbeli subaylar her hangi bir tertip yapmıyorlar. Fakat Menderesin gelişi genç subaylar için, duydukları hislerin Sayın Başbakana ifade edilmesinin bir fırsatı. Bunlar, Menderesin Uçaktan indikten sonra geçeceği güzergâhtaki malzeme sandıklarının arkasında toplanıyorlar. Menderes geliyor. Kendisini siviller ve general karşılıyor. Otomobillere biniliyor. Kafile tam malzeme sandıklarına yaklaşırken genç subaylar gizlendikleri yerden çıkıyorlar, muntazam bir sıra teşkil ediyorlar. Menderes memnundur. İşte, Ordu kendisim nasıl da tutmaktadır.. Şoförüne arabayı yavaşlatmasını emrediyor. Belki de sıranın önünde inecek ve karşılayıcılarım öyle selamlayacaktır. Tam arabanın içinden bir selâm hareketi yapacağı sırada bir subay "Geri dön!" komutunu veriyor ve bütün sıra bir anda geri dönüyor. Subayların hepsinin elleri arkalarındadır. Elleriyle Menderese hiç hoşlanmayacağı malûm işareti yapıyorlar ve "Dağ başını duman almış" marşını söyleyerek dağılıyorlar.

Menderes deliye dönmüştür. Bu ne küstahlıktır, bu nasıl bir tertiptir! Halbuki, ortada bir tertip değil, rejimi değiştirmek için harekete geçmiş bir Başbakana karşı Ordunun duyduğu düşmanlığın ifadesi vardır. Menderes bunu anlamıyor.

Gece, Şeker Fabrikası Balonunda Başbakan

şerefine ziyafet tertiplenmiş. Gelişteki tadsız hadisenin de unutturulması için Garnizonda bulunan bütün general, albay ve yarbaylar bu yemeğe davetliler. Böylece gösterilecek ki gençlerin aksine, daha yüksek rütbeli subaylar iktidarı tutmaktadırlar. Genç subaylar komutanlarından, davete icabet etmemelerini istiyorlar. Bir çok komutan da, gitmek mecburiyetinde kalmamak için makamını terkediyor, davetiye eline geçmesin diye tedbir alıyor. Ama Garnizon Komutanı davetiyeleri zimmetle, resmi evrak gibi gönderince tedbir boşa çıkıyor. Komutanlar yemeğe gidiyorlar. Fakat hava, bu subayların tahammül edebileceği hava değildir. D.P. Teşkilâtının en âdi ve şirret simaları Başbakanlarının etrafındadırlar, ona hulûs çakmakta, İsmet Paşaya, Muhalefete, gençlere, üniversite hocalarına, gazetecilere âdice küfretmektedirler. Menderes de onları güleç simasıyla dinlemekte, desteklemektedir. Davete zoraki gelenlerden General Süleyman Tulgan ortaya "gece uçuşunda bir uçak kırılmış, gidip bakalım, tekrar döneriz" diye bir laf atınca bir çok albay salonu terkediyor.

Ertesi akşam gene ziyafet yardır. Menderesin içip içip herkesi tehdit ettiği, herkese haddini bildireceğini bağırdığı, "kara cüppeliler"e sövüp saydığı, ağıza alınmayacak laflar söylediği meşhur "son yemek". O yemekte subaylar yoktur. Havanın kararmış olduğu bu sırada subaylar, ilk defa başka bir işle meşguldürler.

Saat sekizbuçukta, Garnizonun en gözde ve en sevilen subaylarından Muhsin Baturun evinin kapısı çalınıyor. Bugün Hava Kuvvetlerinde Korgeneral olan Batur, o günler Kurmay Albaydır. Batur kapıyı açıyor. Karşısında, sonradan Gürselin emir subaylığını yapacak olan Hava Kurmay Yarbay Ağası Şen. Yarbay Şen resmi üniformalı, fakat şapkasızdır ve heyecanlıdır. Muhsin Batur biraz şaşırıyor :

"—Hayırola, ne arıyorsun burada? Gel.." diyor.

— Ağası Şenin Eskişehirde bulunduğundan haberi yoktur. Yarbay aceleyle:

"—Albayım, hemen resmî giyin, silâhını da al, gidelim.." diye mukabele ediyor.

Muhsin Batur "Anladık, gidelim ama, sen gir önce içeri. Evde kimse yok. Anlat bakalım, ne oluyor?" diye ısrar ediyor. Ağası Şen evde kimsenin olmadığını anlayınca kapıda başka bir arkadaşlarının, Yarbay Hulusi Kaymaklının da beklediğini söylüyor. Kaymaklı da içeri giriyor. Orada Ağası Şen, ilk defa olarak Muhsin Batura bir askeri ihtilâlin Hazırlandığını, kendisinin bunu hazırlayan komiteye mensup bulunduğunu, harekâtın bu gece başlayacağını söylüyor ve Eskişehirde olan Adnan Menderesi Hava Kuvvetlerinin tevkif etmesini istiyor. Garnizona, İhtilâlci arkadaşlarının bir temsilcisi sıfatıyla gelmiştir. Hadiseden bir, Hulusi Kaymaklının haberi vardır.

' Albay Batur tabii şaşırmıştır, fakat heyecanlıdır ve biraz da memnundur.

"—Durun, önce elinde kuvvet tutan komutan ve subay arkadaşlarımızdan en fazla itimat ettiklerimizi bir görelim, onlarla konuşalım" diyor.

Aklına ilk gelen, General Süleyman Tulgadır. Yarbay Kaymaklı otomobiliyle gidip General Tulganı alıyor ve Baturun evine getiriyor. General mutabıktır. Telefonu açıyorlar, 4. Hava Üs Komutanı olan Kurmay Albay Mustafa Azaklıyı buluyorlar. Batur Azaklıya :

Ağasi Şen, İhtilâli hazırlayan komitenin bir mensubu olarak Eskişehire gelmiş ve güvendiği arkadaşlarını harekâttan, 26 Mayısı 27'ye bağlayan gece haberdar etmiştir. Belki tarihte hiç bir ihtilâlci, Ağası Şen tip İhtilâlciler kadar amatör olmamıştır. Sadece böyle bir tip bile, İhtilâlin 1960 İlkbaharında Türkiyede nasıl zaruri hale geldiğini göstermektedir.

"- Biraz bize gelsene, bir kaç arkadaş daha var. Konuşuruz.." diyor.

Azaklı "Anladım!" diye cevap veriyor ve hemen kalkıp geliyor. Daha kapıdan içeri girerken söylediği laf şudur :

"—Haydi, başlıyor muyuz?"

Düşünmek lâzımdır. Bu subayların hiç biri daha önce bir hareket için birbirleriyle konuşmamışlardır. Batur, Tulgan, Azaklı her hangi bir komiteden haberdar dahi değillerdir. Bir gece içinde, hemen o sabah harekâtı başlatmak için tereddütsüz birleşiyorlar. Bir itiraz söyleyen yok. Daha önemlisi, teşebbüsün çapı ve başarı şansım kimse sormuyor. 27 Mayıs sabahı Türkiye ve Türk Silâhlı Kuvvetleri bir askeri ihtilâle Öylesine hazırdır, buna o kadar susamıştır ve bunu böyle, tek kurtuluş çaresi saymaktadır. Yoksa, filanca 1956'da ilk komiteyi kurmuş, öteki Harp Okulu öğrencisiyken arkadaşlarına tabanca üzerine yemin ettirtmiş.. Bunlar, gevezelik. Türkiyede ihtilâli yapanlar, çok yerde birbirinden habersiz, fakat hepsi, dikkat çekici bir şekilde tam aynı yönde davranan sayısız subay olmuştur. Bir komite içinde birleşenler Ankarada ve İstanbulda ilk darbeyi vurmanın plânını gerçekleştirmişlerdir ve radyoyla Silâhlı Kuvvetlere, her ferdinin içinden beklediği hareketin başladığını haber vermişlerdir. Bu çekirdek, etrafındaki meyvayı doğurmamıştır. Çekirdeği doğuran, meyvanın durumu olmuştur.

Sonradan, bir takım hatıralar okuduğumda pek gülmüşümdür. Kendisini "İlk İhtilâlci" sayanlardan biri Talât Aydemirdir. Bir başka, kendisinden menkul "ilk ihtilâlci" Dündar Seyhandır. Gariptir, 26 Mayısı 27 Mayısa bağlayan gece, meselâ Eskişehirde Muhsin Baturun evinde toplanan subaylar kellelerini tehlikeye koyarak, hiç bir ihtilalcilik tafrası satmaksızın, bir görevin ifası için hareket kararı verirlerken ve Ankaradaki, İstanbuldaki komiteciler aynı ihtimalle karşı karşıya bulunurlarken Aydemir bol maaşla Korededir, Seyhan daha da bol maaşla Washington'dadır! Hep merak etmişimdir : İhtilâl başarı kazanmasaydı bu kahramanlar, bulundukları yerlerden acaba "Bu komiteyi ilk biz kurmuştuk" diye, gene seslerini yükseltecekler miydi? Aslında, fasla meraka da bir sebep yoktur ya.. Hiç "İlk ihtilâlci" komitesini bırakıp gider mi?

Gece Muhsin Baturun evine, Garnizonun güvenilir daha başka subayları da geliyorlar. Orada, durum görüşülüyor. Harekâtı Eskişehirde başlatmak, iktidarın 1 numaralı başı Eskişehirde bulunduğu için belki faydalıdır. Ama, Ankara ve İstanbulla temas nasıl kurulacaktır? "Başlıyor muyuz?" diye telefon edilecek değildir ya.. Üstelik Ağası Şen, harekâtın daha önce bir kaç defa tehir edilmiş bulunduğunu söylemiştir. Ya, o geceki harekât da geri bırakılırsa?.. O takdirde her şey meydana çıkacak ve ihtilâl rezil olacaktır. Bunun üzerine su karar veriliyor : Harekât için Garnizonda bütün hazırlıkları yapmak ve radyoyla verilecek anonsu beklemek 1 Garnizonun ruh haleti belli olduğuna göre Menderesi tevkif etmek güç olmayacaktır.

Bu esasa göre hareket ediliyor ve albaylar birlikleri ve heyecan içindeki genç subayları hazırlamaya gidiyorlar.

Burada, gerçek ihtilâli Türk Silahlı Kuvvetlerinin nasıl, bir tek vücut gibi yaptığının başka bir eğlenceli hikâyesi..

Eskişehir Garnizonunda I. Hava Üs Hizmet Grup Komutanı o tarihte Albay Bedri Aranlı. Aranlı, Garnizon Komutanı General Kireçtepeyle çatışmış. Arkadaşları ona demişler ki: General seni tevkif ettirecek! Bunun üzerine Aranlı, gece tabancasını yastığının altına koymuş ve öyle yatmış.

Gece, Baturun evinde alınan karar gereğince Batur, Şen ve Kaymaklı Albay Aranlıyı da harekâta hazırlamak için odasına gidiyorlar. "Haydi kalk, harekete geçiyoruz!" diyorlar. Aranlının aklı, Kireçtepenin kendisini tevkif ettirteceğinde ya.. Hemen tabancasını çekiyor ve :

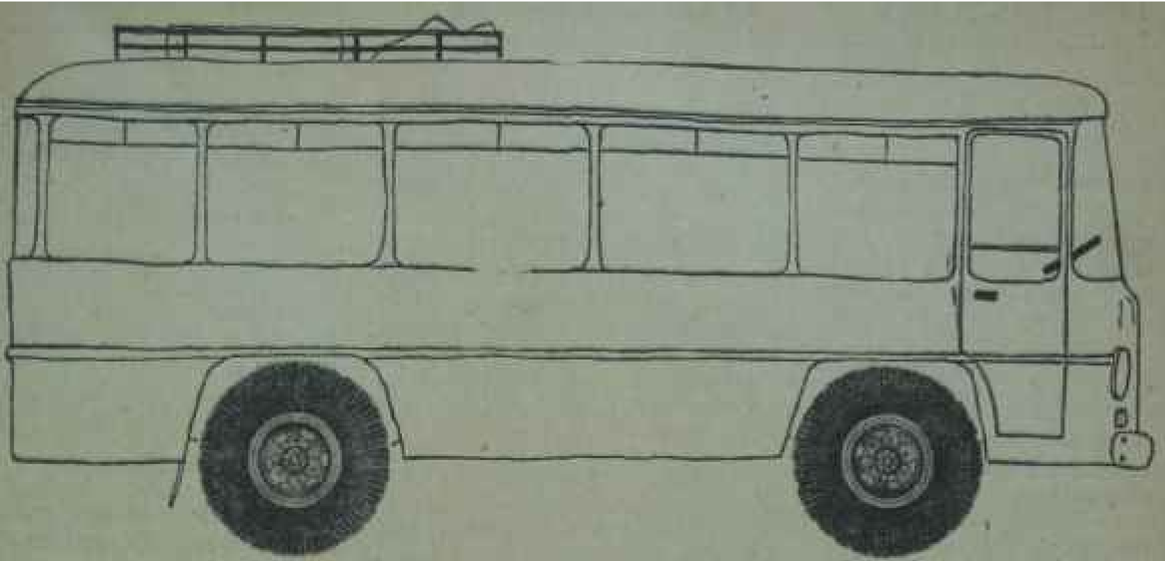
"—Kıpırdamayın, vururum.. Siz beni tevkife geldiniz" diyor.

Üç arkadaşı kendisini iknaya çalışıyorlar. Aranlı dinlemiyor. Elinde tabancası, Başbakanı tevkife niyetli taze ihtilâlcilere korkulu dakikalar geçirtiyor. Ancak durumu anladıktan sonradır ki gözyaşları içinde onlara sarılıyor, hemen hazırlanıyor ve dışarı fırlıyor.

Saat 4.30'a kadar Eskişehir Garnizonunda heyecanlı, korkunç bir bekleyiş devresi. Bekleyenlerin bilmedikleri, Şeker Fabrikasında bir başkasının daha aynı heyecanda dakikalar geçirdiğidir. Menderes, Ankarada ihtilâlin patladığım Türkiyede herkesten önce haber almıştır.

Gelecek Yazı

Menderesi kim kaçırdı ve Menderes yakalandığında ne söyledi?

FISK demek...Emniyet demektir!

ENDİŞESIZ VE RAHAT BİR YOLCULUK İÇİN VASITANIZ KADAR LÂSTİKLERİNİZ DE SİZE GÜVEN VERMELİDİR

Vasıtaların sürat kabiliyetinin artması ve daha kuvvetli frenler icad edilmesi yüzünden lâstikler üzerindeki yıpratıcı tesirler gitgide çoğalmaktadır. Bu yıpratıcı tesirler ancak itina ile imal edilmiş yüksek kaliteli lâstikler ile giderilebilir.

Fisk lâstikleri fazla yüke, sarsıntılara ve en sert darbelere karşı çok dayanıklıdır.

Geniş tabanı, dişlerinin özel şekli ve yumuşak yanakları sayesinde Fisk her türlü yola kolaylıkla intibak eder. Vasıtanızın motorunu yormadan tam çekiş sağlar.

Fisk'te süper kauçuk POLI-B vardır. Fisk kolay ısınmaz. Münhasıran naylon ipliklerle imal edilen Fisk, kilometreleri aşarken can ve mal emniyeti bakımından her an güvenebileceğiniz lâstiktir.

Bir vasıtayı geçerken kayma veya savrulma ihtimali ile karşı karşıya kalabilir, bankete inmeğe mecbur olabilirsiniz. Rahat ve emin bir geçiş, kaliteli lâstiklerle daha kolay olur.

FISK

"Çocuklu" lâstik FISK yolculukta emniyettir

Altın

Sarsılan saltanat

Geçtiğimiz hafta içinde Washington'dan verilen küçük bir haber -ki, aslında hiç de küçük değildir- ajansların ve büyük mali kuruluşların yayınladıkları periyodik bültenlerde sık sık yer almağa başlamış olan bir endişeyi kesinlikle doğrulamaktadır. Haber şudur:

"Birleşik Amerika Ticaret Bakanlığının dün -21 Ekim 1966- yayımladığı istatistiklere göre, Birleşik Amerikadan dışarıya çıkan altın, 1966 Temmuz ayında 34.3 milyon dolarlıktır. -Yaklaşık olarak, 343 milyon türk lirası kadar-. Bir ay önce, yani 1966 Haziranında ise, 101.5 milyon dolarlık -yaklaşık olarak, 1 milyar 15 milyon türk lirası kadar- altın dışarı çıkmıştı. Bir yıl önce, yani 1965 Temmuzunda dışarı çıkan altın ise, 159.9 milyon dolara -yaklaşık olarak, 1 milyar 599 milyon türk lirası kadar- varmaktaydı. Ticaret Bakanlığı bülteninde, bu altınların dışarıya çıkışının, hemen hemen tamamiyle, Fransanın, elindeki dolarları altına çevirmesinden ileri geldiği belirtilmektedir."

Bu endişe, Amerika Birleşik Devletlerinin elinde bulunan altın stoklarının büyük ve korku verici bir hızla erimekte oluşundan ileri gelmektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinin ulusal parası olan dolara uluslararası bir ödeme gücü tanınırken, gerekçe olarak, ABD'nin, sağlam ekonomisinin yanında, büyük açıklar vermeyecek gibi görünen dış ticaret dengesi gözönünde tutulmuştu. Bugün uzunca gibi görünen bir zamandanberi, ABD'nin dış ticaret bilânçosu sürekli bir şekilde açık vermeğe başlamış ve bu kanama henüz durdurulamamıştır. Gittikçe büyüyen bu açıklan kapamanın imkânsızlığı karşısında, ABD maliyesi, yabancı döviz stokları ile birlikte, eldeki rezen' serbest altınları da satma yoluna gitmek zorunda kalmıştır.

ABD'nin dışında kalan ve ekonomilerine biraz çekidüzen vermesini becermiş ülkeler ise, dolara atfedilen ve şu anda mesnedini yitirmiş bulunan uluslararası para olma niteliğinin karşısına çıkmaktadırlar. Başlarında Fransanın bulunduğu bu ülkeler, fırsat buldukça, dolar egemenliğine karşı dikilmekte ve davranışlarının nedenlerini açıklamaktadırlar. Bu ülkelerin iddialarına göre, bütün dünya ülkeleri şu veya bu nedenle döviz sıkıntısı çekerlerken, ABD, iç piyasasında kullanmakta olduğu paranın istediği kadarını, dış ülkelere aktarmak suretiyle, kolay bir döviz kaynağı ele geçirebilmektedir. Dolara tanınan bu üstünlük, giderek, ABD'ne lûtfedilmiş bir imtiyaz halini almıştır. Üstelik, uzun bir süredenberi, ABD'nin ulusal parasına, ilk zamanlardaki gücünü veren büyük destek niteliğindeki altın stokları hızla erimekte, doların "coovertibilite" kabiliyeti de tehlikeli bir çizgiye doğru kaymaktadır. İtibarim yitirmeye yüztutmuş doların, mesnedinin büyükçe bir kısmını yitirmesine rağmen, başlangıçta verilmiş imtiyazlann sürdürülmesinin izahını bulmak oldukça zorlaşmaktadır.

Altına hücum

Öte yandan, dünya pazarlarında boygöstermeğe başlayan Doğu bloku ülkelerinin paralanılın dolara göre tâyin edilen bir duruma getirilmeye zorlanması, meseleyi tam bir arapsaçına döndürmekte ve işleri çıkmaza sürmektedir.

İşte bu nedenlerle, dolara itimat etmeyen ülkelerin başında gelen Fransa ve diğer ülkeler, hemen her uluslararası toplantıda, uluslararası ödemede "altın esasına dönülmesi" tezini savunmaktadırlar. Yukarıdaki, Washington çıkışlı haber de göstermektedir ki, Fransa ve diğer ülkeler şu veya bu toplantıda tezlerini savunmakla yetinmemekte, bunun yanısıra, bazı tedbirleri almaya da devam etmektedirler.

Görülen tehlike karşısında ABD'nin doların devalüasyonuna gitmesi gibi bir ihtimâli de hesap eden ülkeler, çok miktarda altın ele geçirme yarışma girmiş bulunmaktadırlar. Böylece, ellerinde hazır bulunacak altın stokları sayesinde. ABD'ne göre, uluslararası ödeme piyasasında nisbi bir zenginleşme sağlamak düşüncesindedirler.

Durumun gelişmesini yakından izleyen büyük mali çevreler ve bunların etkisindeki büyük kuruluşlar da, hükümetlerinin yanında yer alarak, dolara karşı açılan mücadeleye fiilen katılmaktadırlar. Nitekim, Fransanın aldığından söz edilen altınların hemen hepsi resmî organlar tarafından satın alınmamaktadır. Doları elden çıkarıp, altın satın alma işine, hükümetlerinkine yakın bir oranda, özel kuruluşlar da katılmaktadırlar.

Kısacası şudur ki, düne kadar değerinden şüphe dahi edilmeyen dolar etrafında çok haklı bazı endişeler doğmuştur. Elinde dolar bulunan ülkeler ve kuruluşlar, bu dolarlarından kurtulmanın çarelerini ararlarken, karşılarına çıkan en sağlam ihtimale yönelerek, altın satın almak yolunu seçmektedirler. Satın alınmak istenen altınlar karşılığı ortaya atılan dolarları toplamak zorunda kalan **ABD,** böylece, altın re-

Azalan Stoklarımız

Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası, İş Bankası gibi kurumlar, aylık veya haftalık bültenlerle, Türkiyenin ekonomik durumu ile ilgili bilgiler verirlerken, son günlerde özel bir durumu da ortaya atmış görünmektedirler. Bu özel durum, Türkiyenin altın stoklarının, sık sık başvurulan terhin yolu ile, alabildiğine azalmasının yaratacağı tehlikedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra, savaşın galipleri anglo - saksonların üstünlüğünden gelen zorlama sonucu, özellikle dolar, uluslararası ödeme aracı olarak kabul edilmişti. Dolara tanınan bu üstünlük, hâlâ sürüp gitmektedir. Ancak, şu küçük farkla ki, Amerika Birleşik Devletlerinin dış ticaret bilançosunun sürekli açık vermekte oluşu, dolara olan güveni sarsmaya, Fransa ve Federal Almanya gibi, ekonomilerini güçlendiren ülkelerde kaygılar uyandırmaya başlamıştır. En dikkat çekici yönü ile, çeşitli amerikan sömürücülüğüne ve -uluslararası Ödeme aracı olan özelliği yüzünden- bir de dolar sömürücülüğüne karşı çıkmış bulunan Fransa, bu yeni akımın önderliğini yapmaktadır. Genç fransız maliyecisi ve eski Maliye Bakanı Giscard D'Esting'in yürüttüğü bu, dolara karşı savaş, 1965 yılında Tokyoda yapılan Uluslararası Para Fonu toplantılarında tüm ayrıntıları ile ortaya atılmış ve iki hafta önce, Dünya Bankası toplantılarında da ayni sorun ciddiyetle söz konusu olmuştur. Kısacası, dolara duyulan güvensizlik yüzünden, onun yerine geçmek üzere, "altın esasına dönülmesi" önerilmektedir.

Bu gelişmeler göstermektedir ki, altına olan ihtiyaç ve atfedilen önem gün geçtikçe artmaktadır.

Hâl böyle iken, Türkiyenin altınlarla ilgili tutumunu gözden geçirmek ve içinde bulunduğumuz durumu yakından görmek yararlı olacaktır, sanıyoruz. Türkiye gibi, iktisaden az gelişmiş ülkeler, kalkınmalarının zorlaması ile, ithalâtlarım belirli bir çizginin altına asla düşüremezler. Hattâ, kalkınma sürecinin devamı boyunca ithalât grafiği sürekli bir artış gösterir. Buna karşılık, ihracatın esasını tarım ürünlerinin teşkil etmiş olması, ihracatı çok değişik etkenlerin oyuncağı haline kolaylıkla getirebilir. Söz gelişi, meteorolojik şartların uygun gitmesinden tarımsal hastalıklara kadar daima değiştiğini gördüğümüz irade dışı etkenler, temelini tarım ürünlerinin teşkil ettiği ihracat grafiğine başdöndürücü zigzaglar çizdirmektedir.

Bu hal karşısında, merkez bankalarının kasalarına giren dövizlerin yollarım araştırırsak, ihracat dövizinin yanısıra, turizm ve bir de hizmet dövizlerinin varlığını görürüz. Türkiye için hem turizmden, hem de hizmetlerden sağlanan dövizler henüz derde deva olacak noktadan çok uzaktırlar. Yabancı ülkelerde bulunan işçilerin gönderdikleri paraların, bayramlar gibi, iyice bilinen dönemlerle sınırlı olması, dış ticaret ödemelerinde zaman zaman sıkışmaların başgöstermesine haliyle sebep olmaktadır.

İşte, bu sıkışmalar sırasında, DP. iktidarları zamanında başlatılmış bir yola gitmek âdeta kaçınılmaz olmaktadır. Bu da, elde bulunan altın stoklarının yabancı ülkelerde terhin edilmesidir. T.C Merkez Bankasının serbest altın stoklarının 1 milyar 183 milyon TL. dolaylarında olduğu bilinmektedir. Bu miktarın çok büyük bir kısmı, yani 1 milyar 43 milyon TL. kadarı, son zamanlarda terhin edilmiş bulunmaktadır. Aradaki küçük fark ise, İyimser olmaya yer vermeyecek şekilde ve çok eskilere uzanan bir terhinden başka bir şey değildir.

İthalâtı karşılamanın hemen yanında, bazı kereler zorlama gücü daha üstün bir başka faktör, dış borçlan ödeme faktörü de işe karışmaktadır. Terhinlere sebep olan ayrı bir etken halinde Türkiyenin omuzlarına çöken bu dış borçları yeniden alınan yardımlarla ödemenin mümkün olmadığı dönemlerde altınları terhin etme yoluna gidilirken, döviz rezervlerinin çok tehlikeli bir biçimde azalmasına yol açılmaktadır. Alışılmış tehlike marjlarının his hayli altına düşülerek, bir aylık ödemeleri bile yapamıyacak zavallılıklar yaratılmaktadır.

Mevsimlik sıkışmaları atlatmak üzere, çok müstesna hallerde ve nadiren başvurulan altın stoklarının terhin edilmesi yolu, işi kolayından almayı alışkanlık şekline sokan ve en büyük tehlikeler karşısında dahi, bir çocuk bilinçsizliği içinde hareket eden iktidarlar elinde daima başvurulan bir yöntem durumuna getirilmiştir. Bunun sakıncaları ise ortadadır.

Ekim ayının sonları ihracattan elde edilecek dövizlerin Türkiyeye gelmeye başladığı günler sayılır. Fakat, 1966 yılı boyunca gözlediğimiz dış ticaret gelişmesi, işçi dövizlerinin artışındaki yetersizlik ve turist dövizlerinin hiç bir anlam taşımayacak noktalarda bulunması, önümüzdeki günlerin pek rahat geçmiyeceğini göstermektedir. Terhin edilecek altın bulunmadığına göre, yeni ithalât zorlamaları yüzünden, ya yeni baştan dış borçlar almak, ya da ağır şartlarla yardım kabul etmek gibi, her ikisi de çıkar yol olmayan bir tercih karşısında kalacağız demektir.

Altın terhin etmenin, sık sık başvurulan bir yol olmadığı akıllara iyice konulmalıdır. Türkiyenin bilinen nâzik durumu gözönüne alınarak, gerek serbest altın şeklinde, gerekse diğer dövizler şeklinde rahat bir stok daima el altında tutulmalıdır. İç politika kaygılarıyla bol keseden dağıtılan ve çoğu kere bir avuç ithalâtçının kazanç sağlamasından başka bir işe yaramayan döviz harcamaları, bilimsel ve dürüst bir kıstasa bağlanmalıdır. Altın terhinine ayrı bir sebep olarak gördüğümüz dış borçlan ödemede, hem borçlanma yavaşlatılmalı, hem de ağır şartlarla birlikte gelen, yardım adı altındaki sömürme mekanizmasının dışında kalmaya çalışılmalıdır. Bunlar yapılmadığı takdirde, günün birinde karşımıza dikilecek tehlikeyi atlatmak için, bugünkinden de ağır şartlar altında bunalarak tehlikeyi gidermek zorunda kalırız ki, bunun vebalinin ne kadar kahredici olacağı şimdiden bilinmelidir.

Dr. Reşat TİTİZ

zervlerini azaltmakta ve dolan, karşılığı olmayan bir para almaya doğru itmektedir.

Amerikanın, içinde bulunduğu bu fasit daireden nasıl çıkacağı ve doların yitmeye yüztutmuş bulunan itibarının ne şekilde kurtarılacağı ciddi bir merak konusu olmakta devam edecektir.

Vietnam

Üç el, bir baş

Bir eski atasözümüz, "iki el bir baş içindir" der. Oysa son günlerde Vietnam konusunda görülen gelişmeler, bazan üç elin bile bir başa yetmediğini açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır.

Vietnam, geride bıraktığımız hafta içinde ve bu haftanın ilk günlerinde tam üç tane, çok önemli zirve toplantısına konu oldu. Bunların birincisi, geçen hafta Moskovada toplanan komünist devletler zirve toplantısıdır. İkinci toplantı bu haftanın başında' Yeni Delhide yapılmış ve Yugoslavya, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Hindistan liderlerini biraraya getirmiştir. Sonuncu zirve ise, şu satırların yazıldığı sırada Manillada başlayan Asya devletleri toplantısıdır. Toplantıya Filipin devlet başkanı lider seçilmiş olmakla beraber, bütün ipler, asyalı olmayan bir devlet başkanının, Başkan Johnson'un elindedir.

Görülen bu hummalı buluşmalara rağmen ortalıkta hâlâ Vietnama barışın geri döneceğini gösterir inandırıcı hiçbir belirti yoktur. Galiba, aslında birer lâf pazarı olmaktan öteye gidemeyen bu toplantılar konusunda en doğru sözü de Hindistan Cumhurbaşkanı Sarvapalli Radhakrişnan etmiştir. Üç tarafsız devletin toplantısını açarken yaptığı konuşmada Radhakrişnan, "Hepimiz, yunan trajedilerinde, telaketleri önceden gören, fakat önleme gücüne sahip olmayan korolara benzer bir durumdayız" demiştir.

Paramparça

"Vietnam konusunda ortaya çıkan en büyük talihsizlik, Batının da, Doğunun da, tarafsız devletlerin de bu konuda paramparça durumda olmalarıdır. Batının lideri Birleşik Amerika, Vietnamda izlediği şiddet politikasına katılacak tek bir. Avrupa devleti bile bulmakta büyük güçlük çekmektedir. Johnson'un bu politikasını şimdiye kadar açıktanaçığa destekleyen tek Avrupa devleti olarak İngiltere vardı. Fakat Wilson da, partisinin sol kanadının baskısı altında, Kuzeye yapılan bombardımanları son zamanlarda takbih etmek zorunda kalmıştır.

Başkan Johnson'un Avrupada gördüğü bu soğukluktan büyük bir hayal kırıklığına uğradığına şüphe edilemez. Şimdi, Avrupada bulamadığını Asyada aramak gayretleri içindedir. Çin Halk Cumhuriyeti, Asya devletlerine, Avrupa devletlerine olduğundan daha yakındır. Başkan Johnson, bu durumun, amerikan politikasının Asyada Avrupadan daha iyi anlaşılmasına yardım edeceğini sanmaktadır. Fakat, amerikalı lider, Manillaya giderken, uğradığı Avustralya ve Yeni Zelandada, alınan bütün güvenlik tedbirlerine rağmen, boya ve çürük yumurta yağmuruna tutulmaktan kurtulamamıştır. Bu durum, her ülkedeki aydınların aynı yönde düşündüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Olan, Vietnama oluyor!

Komünist blokun şu sırada durumu da Batıdan daha iyi değildir. Pekin ile Moskovanın Vietnam konusundaki görüşleri, hemen her konuda olduğu gibi, birbirinden kilometrelerce uzaktır. Moskovanın, hem bağımsızlık savaşı yapan uluslar arasındaki itibarının daha fazla sarsılması, hem de yeni bir Batı-Doğu gerginliğinin çıkmasını önlemek amacıyla, bu anlaşmazlığı en kısa zamanda kapanmış görmek is-

Bir de hatlar karışırsa..

Ortalıkta bir kırmızı telefon modasıdır gidiyor. Bu kırmızı telefonların birincisi, 1962 Küba buhranından sonra, radar perdesindeki veya vehimli kafalardaki yanlış titreşimlerin büyük felâketlere yol açmasını önlemek amacıyla Washington ile Moskova arasında kurulmuştu. Beyaz Sarayda Kennedy ailesi otururken, Caroline'in yanlışlıkla bu telefona sarılması ihtimali devrin şakacılarına iyi bir konu olmuştu. Kennedy'nin ölümünden sonra buraya Başkan Johnson'un yerleşmesiyle birlikte bu ihtimal tarihe karışmış, kırmızı telefon,bir tehlike ânında Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği arasında Avrupanın sırtından pazarlık için kullanılmasından korkan De Gaulle'den başka kimsenin uykusunu kaçırmamıştı.

Öteyandan, kırmızı telefon, General De Gaulle'e, büyük devleılliğin önemli belirtilerinden biri olarak görünmüştür. Nitekim, geçen aylar içinde yaptığı Moskova gezisinden dönerken Fransaya götürdüğü tek armağan da, Paris ile Moskova arasında kurulacak kırmızı telefon hattı olmuştur.

Simdi öğreniyoruz ki, şu günlerde, Washington ile Bonn arasında da bir kırmızı telefon hattı çekilecekmiş. Tabii bunu, meselâ Moskova ile Pekin, Atina ile Ankara, hattâ Şam ile Tel Aviv arasında çekilecek kırmızı hatların izlememesi için ortada hiçbir neden yoktur!

İşler buraya kadar iyi ama, bunun bir de aması var. Bu telefonlar bir işlemeye başladı mı, işin içinden nasıl çıkılacak?

tediğinden şüphe edilemez. Fakat Pekin, bir yandan, sovyet yardımıyla ulaşılacak bir başarının Vıetnâmı Moskovanın yörüngesine oturtmasından korktuğu, öteyandan da, Vietnam anlaşmazlığı uzayıp gittikçe, Washington ile Moskovanın arasının, kendi karşısında birleşemeyecek kadar açık kalmakta devam edeceğini düşündüğü için, bu Konuda Sovyetlerle aynı safta yer almaktan dikkatle kaçınmaktadır.

Sovyetler Birliği, uzadıkça kendi çıkarlarını zedeleyen Vietnam anlaşmazlığını, Pekinin Moskovaya isyan bayrağını açmasından sonra bozulan komünist birliğini yeniden kurmak ve Çini mahkûm etmek için kullanmayı denemiştir. Geçen hafta Moskovada yapılan zirve konferansının arkasında yatan amaç, bundan başka birşey değildir. Fakat, anlaşılan, komünist liderlerin büyük bir kısmı, "Vietnam başka şey, Komünist Çinin suçlanması başka şey" şeklinde düşünerek, böyle bir suçlamaya yanaşmamışlardır.

Tarafsızlığın böylesi..

Öteyandan, Yeni Delhide yapılan toplantı,' tarafsız devletlerin de, "ne şiş yansın, ne kebap" düsturunca, durumu idare etmeye çalıştıklarını açıkça ortaya koymuş bulunuyor. Kayıtsız şartsız Vietkongun yanında yer almış görünmek, yardım iplerinden birini elinde tutan Birleşik Amerikayı ürküteceği için, başta Yugoslavya, onun arkasında da Hindistan olmak üzere, bellibaşlı bütün tarafsız ülkeleri korkutmaktadır. Oysa, yeni bağımsızlık savaşı vermiş ülkeler, bu arada Cezayir ve genç Afrika devletleri, Vietkongun, Güney Vietnam halkını temsil eden tek kuruluş olduğu görüşündedirler. Nitekim bu yüzdendir ki, Cezayir lideri Bumedyen, son yaptığı Yugoslavya gezisi sırasında Mareşal Tito tarafından ısrarla Yeni Delhi toplantısına katılmaya çağrıldığı halde, bu çağrıyı kabule yanaşmamıştır.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

FRANSA — Yedi hafta süren tartışma ve fransız polisinin bütün şefleriyle yeraltı dünyasının bütün şöhretlerinin tanıklık geçidinden sonra, tam karara bağlanmak üzere olduğu sanıldığı bir anda dedikodusu bütün dünyayı tutan Ben Barka Dâvası, bilinmeyen bir geleceğe ertelendi. Bu ertelenmenin nedeni, kaçırma olayının, Fas İçişleri Bakanı General Ufkirden sonraki başlıca sanığı ve Fas gizli polisinin şefi Binbaşı Dliminin, Parise gelerek, fransız adaletine teslim olmasıdır. Bilindiği gibi, hem General Ufkir, hem de Binbaşı Dlimi, şimdiye kadar, gıyaben yargılanıyorlardı ve bu yargılama sonunda da, suçlu bulunarak, "müebbet hapse" mahkûm edilmeleri bekleniyordu. Durum böyleyken, Binbaşı Dliminin kendi ayağıyla teslim olması, bazı gözlemcilere göre, De Gaulle'ün başına yeni dertler açacaktır. Çünkü De Gaulle'e göre, Ben Barka olayında bütün suç Fas görevlilerinindir. Eğer Fransızlardan bunlara katılanlar varsa, -ki yargı sırasında banların maşallah pek çok olduğu ortaya çıkmış bulunuyor-, sayıları ve rolleri pek önemsizdir. Gözlemciler, Binbaşı Dliminin General De Gaulle'ün bu iddiasından geri kalanları da çürütecek açıklamalarda bulunabileceğini düşünmekte ve Fransaya kadar gelişinin nedeninin de bundan başka birşey olamıyacağını ileri sürmektedirler.

LAOS — Hindiçini savaşının bitmesinden sonra da bir türlü huzura kavuşamıyan Laosta, geride bıraktığımız hafta içinde, bir hükümet darbesi denemesi yapıldı. Bu, son on yıl içinde yapılan kaçıncı darbe denemesidir, bunu ancak Tanrı bilir. Laostaki durumun özelliği, bu ülkenin, bağımsızlığa kavuştuktan sonra üç karşıtlı bir iç savaş geçirmiş olmasıdır. Bu savaş 1960 yıllarında geçici bir sonuca bağlanırken, sağcılar ve solcular, yönetimi tarafsız lider Suvanna Fumaya bırakarak, kendileri için ileride çıkacak fırsatları kaçırmamak üzere pusuya yatmışlardı. Suvanna Pumanın liderliğinin sanıldığı kadar birleştirici olamaması ve militan solcuların ulusal birlik hükümetine katılmaktan kaçınmaları, sağcıları hergün biraz daha sabırsız olmaya yöneltmiş ve buna bazı komutanlar arasındaki özel geçimsizliklerle, muhtemelen, amerikan parmağı da karışınca hava kuvvetlerinin eski komutam Tao Mao, geçen hatta bir darbe yapmaya ve tarafsız hükümeti devirmeye kalkışmıştır. Fakat bu darbenin başarıya ulaşamadığı ve o sırada Pariste tatil yapmakta olan Suvanna Fumanın koltuğunu korumayı bir kere daha başardığı anlaşılıyor. Tao Mao ise Güneydoğu Asyada en hararetli amerikan, dostu olarak bilinen Taylanda sığınmış ve kendisine hemen siyasal sığınına hakkı tanınmıştır.

İNGİLTERE — İngiliz kömür madenlerinin toplandığı Welsh bölgesinde bulunan küçük maden kasabası Aberfan'da, geçen hafta, bütün dünyayı üzen acıklı bir kaza oldu. Günlerdir yağan yağmurlardan ıslanarak çözülen dev bir kömür cürufu yığını, o civardaki bir İlkokulun üzerine kaydı ve okulu altına aldı. Kaza tam ders saatleri sırasında olduğu için, çocuklardan pek azı kurtuldu. Şu satırların yazıldığı sırada, kaza kurbanlarının sayısının 200'e yükselmesinden korkuluyordu.

BUNLAR DA OLDU

Tüli'den haberler

Yaşar yaşıyor

Süreyya kapanalı, Ankaranın canlı lokallerinden biri, Klüp Yaşar, Geceleri birçok grup orada buluşuyor. Gerçi Süreyyanın o muhafazakâr, alışılmış havası yok ama, saatler yine de tatlı tatlı geçiyor. Dışişleri Bakanlığından genç gruplar, özellikle cuma akşamlarını Yaşarda geçiriyorlar. Genç grupun kadınları arasında Neda Baraz, Birsen Önhon dikkati çekiyorlar. Miray Tekelioğlu Dışişlerinde çalışmıyor ama, çok zaman bu gruplarla beraber geziyor. lüle Tekelioğlu da Klüp Yaşarın en şık kadını sayılıyor. Adnan Bulak Kıbrısa gideli Tülin Okan hiç bir yerde ve hattâ Yaşarda da gülünmüyor. Deniz Adanalı grupu da Altanın meyhanesinden daha çok hoşlanıyor. Klüp Yaşarda çok seyrek görünüyor.

Güzeller resmigeçidi

Getiğimiz haftanın önemli olayı, güzellik kraliçesi seçimli idi. Son yılların güzellik yarışmaları arasında hiç biri, bu seferki kadar ciddiye alınmamıştır. Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Cihat Abaoğludan -bir, bu tarakta bez dokumamıştı, üstadtanınmış işadamı Nejat Eczacıbaşıya kadar, birçok kişiyi kapsayan bir jüri ve İstanbulun güzel ve şık, kadınlarıyla ağzına kadar dolu bir salon... Doğrusu, bu kadar ciddi davranışlı bir jüri kutlamaya değer. Güzeller bir bir sahneden geçiyor, jüri üyeleri de mikroskopla inceler gibi onları gözden geçiliyorlardı. Salonda fısıltıdan, gülüşmeden geçi miyordu. Fakat güzel diye ortaya çıkan bazı gençkızların hali gölünülmeyecek gibi değildi. Kimi, elbise gösteren bir manken gibi yürüyordu, kimi de yürümüyor, âdeta sekiyordu!..

Bu güzeller arasından 7 kişiyi seçmek için insanın çok iyiniyetli olması lâzım. Gerçekçi bir gözle 3 kişiden ötesine güzel diye not vermek hayli zor. Ankaranın çok güvenilen güzeli Filiz Pembecioğlu, çok alkışlanmasına rağmen, bu 7 kişi arasınna giremedi, Fitaş sinemasından çok mahzun bir yüzle ayrıldı. 21 Ekimde Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir imtihana girdiği için, gü-

Yaşar Güvenir, Klüp Yaşarda misafirleriyle
Şimdi eğlenme vaktidir

zellik yarışmasına hazırlanmağa fırsat bulamamış. Fakat finali kaybedeceğini de hiç düşünülüyormuş.

İstanbullu güzeller arasında Aylin ye Semra çekişmesi kulis dışında bile hissediliyordu. Semra Özertan, Hârika Yardımcının yeğeni, "Hârika hanımın kulis çalışmalarıyla kraliçe tacını başına o koyacak" diyenler var. Eee, Bay Yardımcının evvel zaman Bakanlığında da bu eski güzel kadının rolü çok. Fakat Ayline daha çok şans tanınıyor.

Jürinin üyeleri güzellerden daha çok ilgi çekiyordu, denilse, yalan olmaz. Cüneyt Gökçer ve Cüneyt Artanların yanında Günseli Basar, Hülya Koçyiğit, seçime katılanlardan daha çok parlıyorlardı. Günseli Başar biraz fazla makyajlıydı ama, bacaklarını üstüste atıp oturuşu, ellerini kullanışı, bakışları, gülüşü, eski bir kraliçeye yakışır şekildeydi. Arkasında chanel bir tayyör vardı. Seçim gecesi zaten bir chanel gecesiydi. Sinema salonunda chanel'den geçilmiyordu.

Play - boylar çoğaldı

Amerikan hayranlığı klüpçülüğümüzde de kendini; gösterdi. İstanbulda iki play-boy klübü birden açıldı. Biri alaturka üzerine, öteki de şimdilik aslının kötü bir kopyesi. İstanbulda eğlence yeri denilince akla gelen iki isim var: Biri Behiye Aksoyu Halil -Aksoydan ve Ankaradan koparıp İstanbula götüren Fahrettin Aslan -ki alaturka gazinoların tümü onun tekelinde-; öteki de İbrahim Doğratan. Gece klüpleri de onun tekelinde. Kervansaray, Klüp 33, Oryantal, derken şimdi de Play-Boy Klübünü açtı. Silindir şapkalar ve tavşanlarla dekorlanmış bir gece klübü... Yalnız, tavşanlar pek tavşan değil, galiba Amerikadan ithal edilmemiş!..

Açılış gecesi, Basın kuşlarıyla İstanbul sosyetesinden büyük bir grup, silindir şapka altında dansetti ve bol bol terledi.

Sebebi ne ola ?

"Rigoletto" operasının galası biraz hayal kırıklığı yarattı. Ferhan Onatın sesine hiç kimsenin itirazı yok, fakat olduğu yerde sayan bir koloratur. Buna karşılık, Suna Korad en parlak yılım yaşıyor. Kanadada dünyanın en güzel sesleriyle beraber söylediği operalarda aldığı kritikler yalnız opera çevrelerinde değil, birçok çevrede de sevinçle karşılandı. Ankaralı seyirciler de "Rigoletto"nun ilk gecesinde Suna Koradı görmeyi, Kanadadaki başarısını alkışlamayı çok istediler. İlle ve lâkin Aydın Gün, Suna Koradı dördüncü soprano olarak yazmış. Operanın holünde bunun sebebi merak ediliyordu.

Merak edilen başka konular da var. "Doğan Onat, Devlet Operasından tam maaşla emekliye mi ayrıldı?" diyorlar. Çünkü Doğan Onat, geçen yılı İstanbul Operasında geçirmişte, bu yıl yine orada. Bir bakıma, Özcan Sevgen ile Nevin Pere de ayni durumdalar. Onlar İstanbulda söyleyedursunlar. Devlet Operasına dışardan tenor ve bariton getirtiliyor. Neyse ki bu yabancılar geldi, yoksa, ilk gece dinlenen "Rigoletto"nun hali nice olurdu?

"Mazi kalbimde yara"

Geçtiğimiz hafta, müzikal bir hafta oldu. Çek orkestrası, dünyaca tanınmış şef Karel Ancerl ile çalan Ayla Erduran ve Ayşegül Sarıca gibi solistlerin konserlerinden başka, Gaspar Cassado da geldi ve bir konser verdi. Eski yıllarda Gaspar Cassado geldiği zaman Saray sineması İstanbulun şık ve güzel kadınlarıyla dolar, birçok kadın, Çassado'nun müziğinden çok, yüzüyle ilgilenirdi. Zaman ne çabuk geçmiş!. Bu sefer Cassado'yu dinleyenler hep yaşlı kadınlardı.

Ölüm tarlasında bıyıklanmış

Fikret Hakan, Yaşar Kemalin vaktiyle yazdığı kaçakçılık olaylarına ait röportajlarından bir film çevirirken bıyık bırakmış, biraz tip değiştirmiş. Filmin adı "Ölüm Tarlası". Çevirenler de, oynayanlar da çok ümitliler, Bu filmin uluslararası festivallere rahatça katılacağını söylüyorlar. Fikret Hakanın hayranları ise "Keşke bıyıksız bir kaçakçı olsaydı" diyorlar. Fakat kara bıyıkları Hakana yakıştıranlar da var.

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Bir anket ve sonucu

Mevsimin açılışı dolayısiyle dernekler, her yerde, çalışmalarına başlamış bulunmaktadırlar. Bunlara ışık tutmak, dernek çalışmalarını olumlu ve yararlı, sistemli bir şekilde yönetmek amacıyla kurulmuş olan bir başka dernek, Türkiye Sosyal Hizmet ve Araştırma Derneği işe, Ankarada, sosyal hizmet eğilimi üzerine, ciddi anketlere dayanan, güzel bir araştırma yapmış ve bunu yüzden çok sayfalık bir kitap halinde yayımlanmıştır. Sosyal hizmet uzmanı Elkin Besin, Erkan Öngel, Gönül Erkan tarafından yapılan araştırmanın amacı, gönüllü derneklere, ihtiyaçları ve kaynakları daha iyi tespit ederek, çalışma imkânı sağlamak ve böylece çabaların siyan olmasını önlemektir. Dernek üyeleri, bu şekilde, derneklerin daha iyi hizmet edebileceklerine inandıkları gibi, halkın da derneklere daha fazla yardımcı olabileceği kanısındadırlar. Yapılan anketler sonucunda, halkın hangi alanlarda daha fazla hizmete ihtiyaç duyduğu, bu konulardaki yardımlara ne çapta katılabileceği, böyle hizmetlerin sorumluluğunu yüklenen ve yüklenecek olan gönüllü derneklerin ne şekilde, hangi kaynaklardan yararlanarak çalışabilecekleri ortaya çıkmıştır. Meselâ erkeklerin, aile başkanı olmaları nitelikleri ve işlerinden ötürü, bağış ve nakdi yardımlara kadınlardan daha fazla katılabilecekleri, kadınların ise daha çok kendilerini gerekli ve yararlı duyabilecekleri sosyal hizmet alanlarında bilfiil çalışmayı tercih ettikleri, bu anketler sonucunda anlaşılmıştır. Bunda yaşın, öğrenimin ve sosyal dununun ne derece etkili olduğu da böylece açıklık kazanmıştır.

Herkesin hayat şartlan değişiktir. Meselâ, çocuklarla ilgili bir işte veya bir büro işinde çalıştırılacak bir gönüllünün eğilimlerinin, isteklerinin ve ihtiyaçlarının bilinmesi yararlı olmaktadır. Bir gönüllü, en yararlı olduğu yere yerleştirilirse, hiç şüphe yok ki, kendisinden daha çok yararlanmak mümkün olacaktır. Ayrıca, halkın beklediği yardımın nelerden ibaret olduğu bilinir ye çalışmalar bu yola yönetilirse, bir takım fantezi çalışmalar için zaman ve enerji sarfı da önlenebilecektir.

Derneğin kuruluşu ve amacı

Ankarada 1960 yılında, Dr. Osman Yaşarın başkanlığında kurulan Türkiye Sosyal Hizmet ve Araştırma Derneğinin üyeleri, genel olarak, Sosyal Hizmetler Akademisini bitirmiş olan uzmanlardır. Ancak, yalnız bir araştırma merkezi olarak değil, aynı zamanda bir yardım derneği olarak da çalışan bu kuruluşta çok sayıda ev kadını, meslek adamı, yönetici ve teknik eleman da vardır.

Derneğin başlıca amacı, sosyal hizmeti ülkenin şartlarına uygun şekilde yürütecek çalışmalar yapmak, bu konuda örnek olmak, çeşitli topluluklara "kendi kendine yardım" felsefesine yerleştirmek, bunun için gerekli desteği sağlıyarak, bu yönde bir sosyal hizmet anlayışını ülkeye yaymaktır. Şimdiye kadar dernek, sosyal refah hizmetlerine yön verecek araştırmalar yapmış, köy Ve gecekondu bölgelerinde, "kendi kendine yardım" ilkesinin ışığı altında, topluluklara yardımcı olacak gönüllü çalışma kampları açmış, bir bölgede sağlık hizmetleri ve iki bölgede de çocuklar için yapıcı, yaratıcı oyun, eğlence ve eğitim merkezleri kurmuştur. Ayrıca, sosyal refah konularını işleyen bir de dergi çıkarmış ve gönüllülerin eğitimini sağlayacak çalışmalar yapmıştır»

Palavra

Vartolu 50 çocuk, Keçiören Çocuk Yuvasına gelmiş. Bunlar bu yıl ilkokullara ve diğer okullara başlayacaklarmış. Çocuklar türkçe bilmedikleri için, Çocuk Sevenler Derneği üyeleri derhal seferber olmuşlar, çocuklara türkçe öğretiyorlar. Yine, gazete haberlerinden öğrendiğimize göre, depremde evsiz -barksız, anasız-babasız kalmış pek çek çocuk, aynı şekilde, değişik- illerdeki yuvalara veya yatılı olarak okullara yerleştirilmektedir.

Bir çocuk için dünyanın en acı şeyi, hiç şüphe yok ki, kendisini bir sabah evsiz - barksız, anasız babasız bulmaktır. Keçiörene getirilen çocukların gözlerinde, acıların en derinini görüyoruz. Yüzler birdenbire öylesine büyümüş, öylesine olgunlaşmış ki, insanın bunlara çocuk demeye dili varmıyor. Ama bu Çocuklar, en yakınlarını kaybederken, sıcaklığını bugüne kadar hiç duymadıkları başka bir varlığa, devlet babalarına nihayet kavuştular, Eğer birgün evleri başlarına yıkılmasaydı ve eğer birgün kendilerini tam bir açlığa, tam bir çıplaklığa, tam bir yalnızlığa mahkûm bulmasalardı, bütün dünyanın gözü, çok kısa bir soluk, Vartoya çevrilmeseydi ve bu açlık, bu sefalet, bu yalnızlık birdenbire fırlayıp sahneye çıkmasaydı, bu çocukların hangisi okula gidebilir, hangisi ana dilini öğrenebilirdi?

Bu satırları deprem felaketzedelerini avutmak veya kendim avunmak için yazmıyorum. CHP Kadın Kolları Kurultayında açıklanan rakkamlara göre, 7-14 yaşlarında, okuma çağındaki çocuklarımızın 2 milyona yakım okulsuzdur. Memleketimizde 5 sınıflı ilkokuldan sonra 12-20 yaşları arasında 6,5 milyona yakın gencimiz olduğu halde, bunların ancak şehirlerde Oturan 2 milyonu için okul veya çalışma yerlerinde yetişme imkânı mevcuttur ve köylerde bulunul 4,5 milyon genç, bu imkândan tam anlamıyla yoksundur. İmam-hatip okulları dahil, teknik tarım ve bahçıvanlık okullarında, öğretmen okullarında, topu topu, toplamı 40 bini bulmayan köy genci barınmaktadır. Yani 4 bine yakın köy gencinin de tesadüfen, şans eseri veya kayrılarak şehirlerdeki başka okullara yerleştirdiklerini düşünecek olursak, 4.5 milyon köy gencinden 44 bininin ancak yüzde 1'inin ilkokuldan sonra yetişme şansına sahip olduğunu kolaylıkla görürüz.

Şu halde, Vartolu gençler için bu yönden de sevinmek veya avunmak mümkün değildir. Devlet Baba, birgün, depremin fırlatıp attığı çocuğu kapısının eşiğinde bulmuş ve onu, çiğneyip geçemediği için, kucaklamıştır, ama bu dar kucağa bu kadar çocuk nasıl sığsın? İmkânlar yüzde 11 geçmedikçe, mesele bir sandalye meselesi olarak kaldıkça, köy çocuğunun yüzde 99'u yine kara cehalete mahkumdur. Nitekim Keçiören Çocuk Yuvasına gelen çocukların bir kısmı yetiştirme yurtlarına yerleştirildikten sonra, Yuvada kalan 20 ilkokul öğrencisi için çevrede ilkokul bulunamamış, çeşitli çarelere başvurulmuştur. Eğer Bakanlık İmkân bulursa, bu çocuklar Yuvada bir ilkokula kavuşacaklar, masraflar Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından karşılanmak üzere, Yuvada bir ilkokul açılacaktır.

20 ilkokul öğrencisine yer bulamaz ve köy çocuklarının yüzde 99'unu cehalete terkederken, herbiri 10 milyon liraya malolan ve köye hitabetmekten çok uzak bulunan bölge okulları yapmakla yetinen, bilgiye ve uygarlığa susamış gençleri imam hatip okullarında uyuşturmaya yönelen bir Milli Eğitim mekanizması içinde Türkiyenin kalkınması da, demokrasi de gülünç bir palavradır. Son depremin tek avunulacak yönü, belki, bu vesile ile bir kere daha su yüzüne çıkan gerçeklerdir. Ama onlar da çoktan unutuldu!...

Jale CANDAN

Moda

Hareket hali

Etekler kısaldıkça, bacaklar ve ayaklar büyük bir önem kazanmakta, renk renk, biçim biçim, inceli kalınlı, kısalı uzunlu çoraplar yanında, ayakkabılar da modanın en gözalıcı noktasını teşkil etmektedir. Bunun yanında ayakkabı modasının sessiz bir devrimle, tamamiyle değiştiğini söylemek yanlış olmıyacaktır. Gerçi yine uzunca ve oldukça sivri topuklu ayakkabılar, genellikle chanel tipi abiye ayakkabılar vitrinlerde gözükmektedir ama, bunlar, daha çok, her ne pahasına olursa olsun, moda halindeki kısa topuklara iltifat etmek istemiyenler işindir. Yoksa abiye ayakkabılar da, bu yıl kısa, hattâ bazen çok kısa, kare topukludur.

Gözlerin ayakkabılara ve çoraplara yöneldiği bir zamanda, yürüyüş de ayrıca önem kazanmış ve güzelliğin önemli bir unsuru olmuştur. çünkü, güzelliği şekillendiren harekat, en fazla yürüyüşe bağlıdır. Bu konuda, Tessa Beaumont gibi eski ve ünlü bir dans hocası, Jerome Andrews gibi bir modern bir dans hocası, yoga uzmanlarıyla manken Okulları yöneticileri hep aynı şeyleri söylemekte ve güze] bir yürüyüşün esasını çok basit bir formüle bağlamaktadırlar. Genel olarak kadınların çoğu, ayaklarının ucuna değil, topuklarına basarak yürür, Bu, yürüyüşü çok hantallaştırır, çirkinleştirir. Ayaklarının ucuna basarak yürüyen bir kadın ise hafif ve çekici bir yürüyüşe sahiptir ve buna kolaylıkla alışabilir. Ayak ucu ile başlıyan hareketi topuk hareketi kolaylıkla izler ve bütün vücut, harekete hazır hale gelir.

Yürüyüş kadar önemli birşey de, elbette ki duruştur. Bunun için, karnı iyice içeriye çekmek lâzımdır. Ayrıca, midenin de içeriye çekilmesi gerekir. Üçüncüsü, vücudu dik tutmaktır. Dördüncü hareket, göğsü ileriye çıkarmak; beşincisi de omuzlan gayet serbest ve yumuşak bırakmaktır.

Bir kadının en çok dikkat edeceği şey, hiçbir zaman kalçalar üzerine abanarak durmamak, dik durmaktır. Yürüyüşe gelince; önce ayağın ucunu, sonra topuğu basarak, dizi hafifçe bükmek lâzımdır.

Yürüyüşe bağlı bir hareket, yalnız bacaklara ve ayaklara değil, yeni tip "kanat" görünüşlü, uçucu, dümdüz hatlı, kısacık elbiselere de gerekli canlılığı getirmekte ve bu elbiselerin tamamlayıcısı olmaktadır. 1966 modası ancak hareket haliyle bir bütün ifade etmekte ve birçok elbise, son şekli, kadimin üstünde, o yürürken, otururken hareket ederken almakta, elde ve vitrinde pek birşey dememektedir.

İstanbul

Mevsim başında manzara

Yeni tiyatro mevsiminin başında İstanbul sahnelerinin durumu iyiye mi, kötüye mi gitmektedir, daha belli değildir. Ancak, büyük değişiklikler görülmektedir : Başta, Şehir Tiyatrosundan Muhsin Ertuğrulun ayrılmasıyla, bu eski sanat ocağında yönetimin gene, Edebi Kurul ile Yönetim Kuruluna geçmiş olması gelmektedir. Herşey kurullarla yönetilebilir, ama Tiyatro, hele Şehir Tiyatrosu gibi çok sahneli, geniş kadrolu bir tiyatro, kurullarla yönetilmeğe başladı mı herşeyden önce repertuvarda bir üslûp -hattâ bir ahenk - sağlamak kolay değildir.

Özel tiyatrolarda

Özel tiyatrolarda belliibâşlı yenilik, Mücap Ofluoğlunun Küçük Sahnede açtığı yeni tiyatrodur. Son yıllarda en beğenilen fransız komedilerinden biri olan, Barillet ile Gredy'nin 'Kaktüs Çiçeği", yeni topluluk için başarılı bir ilk adımdır.

Yerini Mücap Ofluoğluya bırakmış olan Ulvi Uraz, taşındığı Karaca Tiyatroda, "Ha Babam Sınıfı" nın tükenmek bilmeyen başarısını devam ettirmektedir. Arenada yerleşen Altan Karındaş topluluğu, Melih Vassafın bir başka telif oyunuyla, "Bir Küçük Aslancık Varmış" la, perdesini açtı. Sahneye koyan : Cüneyt Gökçer.

Kent Oyuncuları ile Dormen Tiyatrosu Toplulukları, yaz turnelerinde çıkardıkları - ve Ankarada oynadıkları - oyunlarla mevsime girdiler. Birincisi, amerikalı Brian Friel'in "Ver Elini Yeni Dünya" sıyla; ikindisi ise, sovyet yazarı Katayevin "Bugün git, yarın gel" ve Murray Shisgal'in "Aşşsk!" adlı oyunlarıyla.

Kenterler, ikinci oyun olarak, Orhan Asenanın "Fadik Kız" adlı yeni bir oyununu hazırlıyorlar.

Gülriz Sürûri - Engin Cezzar topluluğuna gelince; bu topluluk, gene İstanbul Tiyatrosunun sahnesinde, Gogolün "Palto" suyla yeni mevsime girmiş bulunuyor.

Oyun : "Kırlangıçlar" (Oyun, 2 bölüm).
Yazan : Cahit Atay.
Tiyatro : Devlet Tiyatrosu (Küçük Tiyatro).
Sahneye koyan : Asuman Korad.
Dekor-kostüm : Turgut Zaim.
Işık : Kenan Dinçman - Zekeriya Güngör.
Konu : "Pusuda", "Karaların Memetleri" ve "Sultan Gelin" yazarı, başarılı örnekler verdiği köy oyunlarından başka türlü oyunlar da yazacak yeteneğe sahibolduğunu gösteriyor. Epik tarzı deneyerek yenileştirmek istediği tekniğine bu sefer, tema olarak, "evlenme" denen sosyal ve beşeri problemin çeşitli yönlerini seçmiş. Türlü nedenlerle istedikleri eşlere kavuşamayan bir genç çiftin -daha doğrusu, birçok genç çiftin- başından geçenleri -yer yer orta oyunu ve karagöz üslûbundan yararlanarak- nükteli ve canlı bir diyalog içinde anlatıyor. Komikliği içinde acı gerçekleri yansıtan bu "evlilik serüveni"nde yerli törenin, eskimiş bir evlilik ve mutluluk anlayışının sakat yönlerine değinmekten de geri kalmıyor.
Oynayanlar : Gökçen Hıdır (Kız), Umran Uzman (Bekâr Erkek), Ejder Akışık (Evli Yurddaş), Nurtekin Odabaşı (Şahne Âmiri), Feyha Çelenk (Abla), Meliha Ars (Anneler) Ahmet Evintan (Babalar) v.s.
Beğendiğim : Yazarın, dağınık gibi görünen vakasına -kopuk kopuk sahnelerin değişik kişilerine- ilgi çekici bir süreklilik ve bütünlük kazandırmayı başarmış olması. Asuman Koradın, çıplak bir sahnede, Turgut Zaimin az şeyle çok şey duyuran yalın dekoru içinde, gerçekleştirdiği akıcı -ve tazeliği olan- sahne düzeni. "Soruşturma"nm yetmişlik kadın kahramanından sonra, yedisinden evlenme çağına kadar, çeşitli gençkız tiplerini büyük bir değişme gücüyle ve zarif bir oyunla canlandıran Gökçen Hıdırın nüanslı, duygulu kompozisyonu. Umran Uzmanın, Ahmet Evintanın, Meliha Arsın ve Ejder Akışıkın ustaca çizdikleri tipler.
Beğenemediğim : Yazarın, "evde kalmış kız" gibi, değindiği önemli sosyal sorunların derinliğine inememiş olması. Evli Erkek'le Sahne Amiri'ne oynattığı Karagözle Hacivat sahnesinin, esenin ve rejinin bütünlüğünü bozan, bir yama halinde sırıtması.
Sonuç : Yazar hesabına gene de başarılı bir yenileşme. Kıvrak bir sahne düzeni ve parlak bir oyun sayesinde zevkle izlenen bir temsil.

Naciye FEVZİ

Küçük Tiyatroda "Kırlangıçlar"
Köyden şehire

Herkes merakla okuyor

...Ve Talât Aydemir konuşuyor!

AKŞAM GAZETESINDE

(AKİS: 379)

Sinematek

Chaplin gösterileri

1966-67 mevsimine yeni ve geniş bir çalışma düzeniyle girmek üzere olduğu bu sayfalarda (Bk. AKİS, Sayı: 641) bildirilen "Sinematek Derneği"nin 17 Ekimde İstanbulda, 1 Kasımda Ankarada başlıyacak gösterilerinin ilk iki haftasını kaplıyan Chaplin programı kesinlikle belli olmuştur. Bu programda, 1914'ten 1917've kadar uzanan kısa filmlerle 1921'den 1952'ye kadar uzanan uzun filmler bulunmaktadır.

Altı kısa filmden ilk dördü, Chaplin'in 1914 yılında "Keystone" şirketi hesabına çevirdiği 35 filmlik ilk döneminin çalışmaları arasında yer almaktadır. Bunlardan "Between Showers - Şarlo ve Şemsiye", Chaplin ile Ford Sterling'in Emma Clifton'un sevgisini kazanmak için yarışmalarını, sonunda polis Chester Conklin'in işe karışıp Chaplin'i cezalandırmasını anlatmaktadır. "A Film Johnnie - Şarlo set işçisi", Chaplin'in yanlışlıkla girdiği bir film stüdyosunda yol açtığı kargaşalığı konu almakta ve Chaplin'in bu filmi dahil olmak üzere o zamanki komedilerin çevriliş tarzı üzerinde bugünün seyircisine açık bir fikir vermektedir. "Mabel's Married Life • Şarlo ve manken", Chaplin'in bu ilk filmlerindeki sevgilisi Mabel Normand ile bir evlilik macerasını anlatmaktadır: Kendisini iriyarı bir adamın kabalıklarından koruyamıyan kocası Chaplin'i "erkek adam" yapmak için Mabel, onun boks öğrenmesini ister ve bir manken satın alır. Eve sarhoş dönen Chaplin, mankeni canlı biri sanıp kavgaya girişir, az sonra Mabel de işe karışır. "A Night Out - Şarlo düğünde", Chaplin'in 1915'te "Essanay" şirketi adına çevirdiğe 14 filmin ikincisidir. Birer makaralık olan ilk dönem filmlerine karşılık iki makaraya çıkan bu filmde Chaplin ile zamanın bir başka ünlü komiği Ben Turpin, iki sarhoş kafadarı canlandırmaktadırlar. Lokantada bir kavgayla başlıyan film, bir otelde, Chaplin ile otelcinin karısının odalarını şaşırıp sevişmeleriyle sona ermektedir. Bunu izleyen film, 1916-17 yıllarında "Mutual" şirketi adına çevrilen ikişer makaralık 12 filmden üçüncüsü olan "The Vagabond-Şarlo müzisyen"dir. Kemancı Şarlo ile çingenelerin kaçırdığı güzel bir kız arasındaki "umutsuz aşk"ı anlatan bu film, Chaplin'in 36 yıl sonra çevireceği "Limelight'ın bir ilk denemesini andırmaktadır. "The Easy Street - Şarlo polis"e gelince, aynı şirket adına çevrilen dokuzuncu film olan bu eserde Chaplin, kabadayıların dehşete düşürdüğü bir mahalleyi, acemi polis Şarlonun yalnız kurnazlığına güvenerek nasıl "hizaya getirdiğini" anlatmaktadır.

"Yumurcak"tan "verdoux"ya

programda yer alan uzun filmlere gelince, bunlar arasında yurdumuzda yakın zamanlara kadar birkaç kere gösterilen "The Gold Rush-Altına hücum" (1925), "Monsieur Verdoux" (1947) ve "Limelight - Sahne ışıkları"nın (1952) yanısıra, Chaplin'in ilk uzun filmi olan 1921 tarihli "The Kid - Yumurcak" da yer almaktadır. Kimsesiz bir çocuğa sahip çıkan cama Şarlonun macerasının -yumurcak camları kırar, camcı Şarlo ortaya çıkıp camları tamir eder- anlatıldığı "Yumurcak", Cbaplin'in, dram unsurlarının komik unsurlar kadar ağır bastığı ilk büyük eseridir.

Festivaller

Mannheim

Almanyanın en iyi film festivali, bütün reklâmlarına, bütün resmi ve gaynresmi gösterilerine, Berlin yerel hükümetinin desteğine rağmen, hemen her seferinde fiyaskoyla sonuçlanan Uluslararası Berlin Film Festivali değil, Mannheira'da her yıl Alman Sinema Dernekleri Federasyonu ile Mannheim eyaletinin birlikte düzenlediği mütevazı, ama gerçekten kaliteli Mannheim Film Haftasıdır. Geçtiğimiz hafta sona eren 15. Film Haftası, bu gerçeği bir kere daha ortaya koydu. Kısa ve ilk uzun filmlerin katıldığı festivallerde, ilk uzun film ödülünü, üstüste dördüncü defa olarak Çekoslovakya, Jini Menzelin "Scharf Beobachtete zuege - Bir yüzü araştırırken" adlı eseriyle kazandı. Danimarkalı yönetmen Henning carlsenfar başkanlığındaki uluslararası jürinin değerlendirdiği filmler arasında fransız yönetmen Claude Otzenberger'in Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili uzun belge - filmi "Yarının Çini" ile, yine fransız yönetmen Vladimir Forgency'nin "Gençlik"i bulunuyordu.

İngiliz yönetmen Peter Watkins'in ingiliz B.B.C. televizyonu için hazırladığı, fakat radyo - televizyon yöneticilerinin oynatmayı göze alamadıkları "The War Game - Savaş oyunu" da festivalin özel ödülünü kazanan filmlerdendi. "Savaş oyunu", Vietnam savaşını ele almaktaydı.

Mannheim festivalinin ilgi çekici filmleri sadece bunlardan ibaret değildi. Belge - filmin büyük sanatçısı Joris Ivens, ilk filmlerini çevirdiği Rotterdam çevresinde meydana getirdiği son filmi "Europort"u; amerikalı yönetmen Emile de Antonio, Başkan Kennedy'yi öldürdüğü sanılan Lee Harvey Oswald'ın öldürülmesini ve Warren Komisyonu raporunun daha birçok karanlık noktalarını ele alan "Rush to Judgement'ı; yine amerikalı yönetmen William Klein, dünya ağır siklet şampiyonu "Muhammet Ali" Cassius Clay'in hayatıyla ilgili üç bölümlük filminin ikincisi olan "The Great Hernia'yı göndermişti.

Mannheim Film Haftasının dikkate değer bir yönü de, ünlü yönetmen Joseph von Steraberg'in eski filmlerinden meydana gelen bir programı seyircilerine sunmasıydı. Bunun yanısıra, her yıl belli bir konu üzeninde bir kongre toplıyan Festival, bu yılki kongreyi 18 ülkeden gelen 40 kadar uzmanın incelediği "Gençlik ve Sinema" konusuna ayırmıştı.

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago, romatizma ve sinir ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde **6** tablete kadar alınabilir

(Yeni Ajans: 7627) — 371